

הישיבה המאתיים-ושבעים-ושתיים של הכנסת השניה

יום רביעי, י' מנחם-אב תשי"ג (22 יולי 1953)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.06

חוק שירות לאומי, תשי"ג — 1953 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר י. שפרינצק:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת המאתיים-ושבעים-ושתיים. אנו מתחילים בדיון בסעיף הראשון של סדר-היום: חוק שירות לאומי, רשות-הריבור לשרת-העבודה.

שר-העבודה ג. מאירסון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש לי הכבוד להגיש בשם הממשלה הצעת חוק שירות לאומי, תשי"ג—1953; החוק המוצע ימלא תפקיד משולש: (א) הוא יסיר הפליה הקיימת עתה בין אזרחי המדינה; (ב) יאפשר לנשים, שמטעמי דת אינן משרתות בצבא, למלא את חובתן הלאומית, כך שגם לא תיפגע הכרתן האזרחית וגם לא ייפגע מצפונן הדתי; (ג) יסייע למדינה להוציא לפועל כמה משימות המוטלות עליה.

אמרתי שהחוק המוצע יסיר הפליה הקיימת בין אזרחים במדינה. לפי חוק שירות הבטחון תש"ט—1949 סעיף 11 (ד), פטורה מחובת שירות בצבא אשה שהוכיחה, שטעמים שבי מצפון או שבהכרה דתית מונעים אותה מלשרת בצבא. קשה לקבוע בוודאות את מספר הנשים שישוחררו משירות הצבא בעתיד בכוח סעיף זה. החוק המוצע יחול רק על אותן הבנות שישוחררו בעתיד משירות הצבא בכוח סעיף זה. אך לאור הנסיבות בעבר ובשים לב לסודיות שאנו חייבים לנהוג כלפי כל מספר הנוגע למתגייסים בצבא, די אם אומר בשלב זה, שאת מספרן אפשר להעריך בלמעלה מאלף נשים לשנה.

נשים אלה, הנהנות מכל הזכויות הנתונות לכל אזרחי המדינה, פטורות איפוא מחובה המוטלת על כל האזרחים, ורוצה אני להאמין שההשתחררות הזאת מהחובה הלאומית לא באה לשם נוחיות אישית, לא לשם נוחיות האישית של המשתחררות, נקבעו ההוראות בסעיף 11 (ד). הפטור מחוק שירות הבטחון ניתן כדי שלא לפגוע בהכרה ובאורח-החיים הדתי של המזדקקות לפטור. החוק המוצע בא איפוא, להשלים את תוכנו של סעיף 11 (ד) לחוק שירות הבטחון, ולמנוע את ההפליה הנוצרת בין אזרחי המדינה, החוק המוצע בא לאפשר לנשים המזדקקות לפטור בכוח סעיף 11 (ד), למלא את חובתן האזרחית בצורה אחרת, בלי לפגוע בהכרתן ובאורח-החיים הדתי.

אני מאמינה שישנן בנות רבות בישוב שרגש הכבוד העצמי שלהן סובל מכך שמלאכתן נעשית על-ידי אחרות, ורק אזרחים המיוחד שלהן והכרתן העמוקה ביותר מבחינה דתית הם המונעים אותן מלהיות ככל בנות הישוב.

החוק המוצע גותן איפוא לבנות אלה האפשרות למלא את חובתן האזרחית בלי לפגוע ביקר להן.

(* רשומות (הצעות חוק, חוב' 173).

עד כאן עמדתי על הגורמים, המוסריים והחינוכיים כאחד, המחייבים את החוק המוצע, ולא עמדתי עדיין על צרכיה ה' חיוניים של המדינה, המחייבים את חקיקתו.

במצב של תעסוקה מלאה, ואפילו בתנאים של חוסר עבודה, ישנם תפקידים המוטלים על מדינתנו שאין לבצעם אלא בעזרת כוח אדם, הפועל בתוקף חובה חוקית או מתוך התנדבות חלוצית. רבים השטחים שבהם אנו זקוקים לכוח עבודה זה, אזכיר רק אחדים מהחשובים ביותר, והם: חקלאות, קליטת-עליה, שמירה על בריאות ובטחון המדינה, תגבורת של כוח-אדם-צעיר למשקים חקלאיים יכולה לסייע להתפתחות חם, לטובת משק המדינה כולו. בריכוזי עולים שורר מחסור משוער בכוח-אדם לשירותים ציבוריים, לרבות טיפול בילדים ובנוער, חסרות מורות, חסרות גננות, חסרות מטפלות בילדים, וחסרות עובדות /שיעורו לשיחותים הסוציאליים הרגילים, הקובעים בביצוע תפקידם. תוספת עובדות בענפים אלה תקל בהרבה על קליטת-העליה ועל השרשתה בישוב. ומה שאמרתי לגבי קליטת-עולים, חל גם על שירותי הבריאות. אף בענף זה קיים מחסור בכוחות עבודה ציבוריים שיוציאו לפועל עבודות שאין נוהגים להטילן על מנגנון העובדים הרגיל, או שאין מנגנון העובדים הרגיל מספיק לבצעם. גם עניני הבטחון—אינני מדברת על התפקידים הישירים של המשרתים בצבא—ההגנה-לישראל — מחייבים להמציא תגבורת של כוח-אדם, ותגבורת זו יכולה לבוא משורות הנשים שעליהן יחול החוק המוצע.

ומכיון שלנגד עינינו היו מטרות החוק כפי שצינתי, ראגנו לכך, שהחוק המוצע יהווה סינתזה בין הגורמים השונים המחייבים את חקיקתו. החוק המוצע מטיל על האשה שפוטרה משירות בצבא מטעמי דת, חובת שירות לאומי. החוק עצמו מגדיר את העבודות שבהן אפשר להעסיק את המגויסות ב' מסגרת השירות הלאומי. וסעיף 7 לחוק המוצע קובע, שבשעת השירות תובטח האפשרות לשמור על אורח-החיים הדתי. החוק עצמו משחרר מחובת השירות הלאומי אשה נשואה, וועדות מיוחדות יהיו מוסמכות לדון בבקשות לשחרר מחובת השירות מטעמים המפורטים בסעיף 10, ובין היתר, מטעמי משפחה או אורח-חיים משפחתי מיוחד. הכוונה היא, לשחרר מהחובה הזאת בנות למשפחה שאורח-החיים אינו סובל את הוצאת הבת מחוג המשפחה.

אשה שתיקרא לשירות תהיה חייבת למלא את התפקידים שיוטלו עליה במסגרת החוק, ומפקחים, בעיקר מפקחות, ישקדו על מילוי החובה של החייבות בשירות לאומי כמוצק בחוק.

ושבו כותב רב בישראל שוואה, "ממש כגזירת שמד". כותבת ועדת נשים חרדות — ולא רעדה היד שכתבה את הכרוז, וחתמה עליו את השם של ועדת נשים חרדות: "סכנה גדולה מרחפת עלינו, בנות ישראל. באים בעזרת צו לנתק אותנו כנורע מחיק האמונה, המיסר והצניעות, ולהעביר אותנו על דת-משה ויהודים". לא יותר ולא פחות! וזה משום שהבנות ילכו למשקים של אגודת-ישראל!

ולא חסר גם כרוז של חרם על כל חברה-הכנסת שיעזי להצביע בעד החוק הזה.

אנחנו כולנו גאים, שבמדינתנו מותר להגיד הכל ומותר לכתוב הכל ומותר להפגין, לפעמים קצת יותר מדי.

הרבו להגיד לנו לא פעם שיש לחנך את הנוער שלנו לכבד דת ולהיות דתי. הייתי רוצה לאפשר לכל יהודי דתי להיכנס לחוג נוער עם חבילה זו של כרוזים, ולנסות להשפיע על הבחורים והבחורות ששירתו בצה"ל, על חבריהם של אלה שנתנו את נפשם על הגנת העיר העתיקה, על הגנת ירושלים ועל הגנת חברון, — ינסו נא לבוא אל אלה שנסארו בחיים, ושעמדו בגבורה כזו ונשארו את המדים של צה"ל, אדרבא, ינסו לבוא בכרוזים האלה אליהם ולהשפיע עליהם להיות דתיים ולכבד את הדת. מאליה תהיה מוכרחה להתעורר אצל נוער זה ההרגשה, שכנראה דת כזאת ונציגי דת כאלה אינם יכולים כלל להיות זהים עם אהבת ישראל ועם אהבת מדינת-ישראל. בכרוזים אלה מפעפעת שנאה, שאינה שייכת כלל לענין, כי כל ברדעת שינתה את החוק המוצע, גם אם הוא מתנגד לו, לא יכול בשום פנים ואופן להגיע לידי דברים כאלה, אם אין בו שנאה בוערת המעבירה אותו על דעתו.

רבותי, אין זו הפעם הראשונה בתולדות הישוב החדש שקרו דברים כאלה. הרב מימון כתב בספר המזרחי שלו על "מלחמה בישוב נגד זכות הבחירה לנשים", מתברר שהיו תמיד גזירות, שבהן ראו את "חורבן הישוב". מה קרה? קרו שני דברים: (א) חזי עדיין הרב קוק ז"ל, שהכריע בענין זה, והכריע לא לטובת המחרימים; (ב) הישוב הלך בדרכו וכעבור שתי עשרות שנים בערך, או קצת יותר מזה, ישבו מחרימי הבחירות לאספת הנבחרים — כמעט אותם האנשים, או על-כל-פנים חבריהם של אותן המפלגות ואותם החוגים — לא רק יחד עם נשים בכנסת ובממשלה, כי אם גם קראו לנשים להצביע בעדם, וזהו זכותם. שום דבר לא נחרב או במדינת-ישראל, אולם לפני 25—28 שנה ראו בכך סימן לחורבן הדי-מדינה, אם אשה תלך חס וחלילה להצביע, או שאשה תיבחר למוסד עליון בישוב.

ועוד דבר: פעם קראו לאספת רבנים לבחור ברבנות ראשית. מה עשו אלה? קמו או והכריזו תענית, תקעו בשופר, ופנו לממשלה זרה לקרוע את רוע הגזירה. הם ראו בכך סימן של חורבן היתדות והישוב, אם תקום ברבנות ראשית בארץ הזאת!

מה עלינו ללמוד ממקרים אלה? האם עלינו ללמוד מכך, שכל מה שחוגים אלה רוצים חייבים אנו לקבל? ורק משום שאינם יכולים להשיג את מבוקשם עליידי שכנוע ווויכוח ונוקטים בדרכים אחרות? באופן כזה כבר מותר להלעזי על צה"ל בארץ ובחוץ-לארץ?

בידי ישנן חתימות של עשרות בנות דתיות, בפירוט שמותיהן ומספרן הצבאי — וביניהן כאלה הנמצאות עדיין בצבא ואלה שהשתחררו — והן מביעות את דעתן על הקאמפאניה הזאת חסרת האחריות המתנהלת עכשיו בישוב. הן מתביישות, שבשם הדת ובשמן, כותבים דברים כאלה. ידענו תמיד שיש לנו בישוב חומר אנושי מובחר. ידענו שלא

ולאחר שהחוק מביא בחשבון את כל הגורמים שיש לביאם בחשבון, בשים לב למטרתו, — את אורח חייהן של הנשים שעליהן הוא חל ואת נוהג אמונתן הדתית — הריהו קובע בסעיף 14 עונשין לגבי אלה שאחרי הכל לא ימלאו את החובה המוטלת עליהן.

נשתדל להפעיל את החוק המוצע, לאחר שיתקבל בכנסת, ברוח שהביאה לידי חקיקתו ומצאה את ביטויה בחוק המוצע.

כנסת נכבדה, לא אוכל, וגדמה לי שאניני צריכה, להתעלם מכל מה שנעשה סביב החוק הזה, הוויכוח על גיוס הבנות לצבא מתנהל במדינה במשך תקופה ארוכה. בתוך התקופה הזאת קיבלו על עצמן עול מילוי תפקיד ראשוני זה לבטחון הארץ בנות רבות, מהן נמצאות עדיין בצבא, ומהן מילאו את שירותן והשתחררו. בתוך צבא-הגנה-לישראל נמצאים בנים רבים של בני הישובים, — בנים שלנו ואחים שלנו. ואני אינני יודעת אויב של ישראל, או אויב של מדינת ישראל שהיה מסוגל להגיד על עשרות אלפים רבות של בנים ובנות למדינת ישראל, דברים כאלה שנאמרו מפני תושבי ישראל ומפני אנשים המתמיימים להיות מנהיגים רוחניים של העם; גם בוויכוח, ויהא זה ויכוח נוקב ומכאיב, יש חובה לשמור על גבולות. וגדמה לי שאלה המנהלים את הוויכוח הזה עברו את גבול המותר.

אחרי שקוראים את הקולקציה של הכרוזים האלה, — ובידי נמצאים רק אחדים מהם, — מקבלים רושם, כאילו לפנינו ארץ שאסור ליהודי הגון, ולבן-אדם הגון, להימצא בה. אלה האחראים לגיוס, ואלה שנבחרו — הן לא לקחו לעצמם את כוח השלטון, אלא נשלחו לעמדותיהם על ידי העם הישוב במדינת ישראל — מתוארים בכרוזים בצבעים כאלה, שנדמה לי שאף אויב מושבע לא העז עוד להעלותם על הכתב. על ידי סמינר זה של כרוזים אלה יוכלו אויבנו להתחיל ללמוד איך מותר לדבר על יהודים בכלל, ועל זוכרי הממשלה ועל חברי הכנסת של מדינת ישראל בפרט.

בין הדברים הרבים שהתחוללו במלחמת העולם השנייה ובימי השואה, בין המקרים הנשגבים של מסירות נפש וקידוש השם, היה מקרה אחד, אולי מהמוזעזעים ביותר, המאורע של 93 הבנות. ואני חשבתי — לתומי אם אתם רוצים, — שכל מפלגה, גם מפלגה פוליטית, יש לה דבר-מה קרוש שבו אינם פוגעים. לא אתרתי לעצמי, שמפלגה היודעת 93 בנות אלה נתנו את נפשן על כבודן, תרשה לעצמה בעתונותה לעשות גם אותן כלי פוליטי במלחמה. ולא נתקררה דעתם של האנשים שכתבו זאת עד שהישו את מה שהיה אז ואת מה שעמד לעשות ב-93 בנות אלה הצורר הגדול ביותר שקם נגד עם ישראל בכל תולדותינו, אל החוק הזה המוצע עכשיו לכנסת.

בחורה, שתלך לפי חוק זה לעבוד לעבוד נתיים במשך אגודת ישראל, או של פועלי אגודת ישראל, או של המזרחי או של הפועל המזרחי, בקיבוץ דתי, — כך נאמר במפורש — או שתלך לשנתיים למוסד חקלאי דתי, הרי גורלה דומה בעיני האנשים האחראים לכתיבה זו, לגורל שהיה צפוי ל-93 הבנות הקדושות ההן.

הנה כותב רב בישראל על החוק הזה: "אל תשתתפו עם לגיוני קלגסי מחריבי המקדש בשנים הקדמוניות". לא פחות ולא יותר! כלומר, האנשים החושבים שנוחצות לנו בחורות לעבודה חקלאית, או לישובים של עולים, ושאוילי ילמדו לילדי עולים אלף-בית ותפילות, ושיעזרו להרגיל את האמהות כיצד לטפל בילדים, כדי שיגדלו לנו בנים חזקים ובריאים, דומים בעיניהם לא פחות ולא יותר לקלגסי הלגיונים שהחריבו את המקדש!

— חוק שירות לאומי (מאירסון, שפרינצק, גנחובסקי, בן-אהרן, ארגוב, לבון, לוי) —

השוואות. אבל אני רוצה שתתנו אפשרות לכל יהודי ויהודי להרגיש כי ישנה הבנה גמורה. דבר זה איננו בוער. מכל הבהירות האלה — עם כל הצורך שאומרים שיש בחוק זה — הרי זוהי בקשה ותחינה בשם סיעת "הפועל המזרחי" לכל חברי הכנסת הזאת, זוהי בקשת אחים לאחים: אנא, אחים, מלאו בקשתנו ותחינתנו זו.

היו"ר י. שפרינצק:

בעד ההצעה דיבר חבר-הכנסת אחד, עתה ידבר חבר-הכנסת אחד נגדה. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת ארגוב.

מאיר ארגוב (מפא"י)

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת חבר-הכנסת גנחובסקי לא באה כדי להרבות שלום בישראל, אלא בעיקר כדי להאריך את תקופת ההשתוללות ברחוב. אין הכנסת מעוניינת בזה: אין העם מעוניין שמה שמתהווה עתה ברחובות ירושלים — יימשך. הכנסת צריכה להכריע. הקריאה ל"ברית אחים" — מזורה מאד. את החוק הזה הכניסו אנשי "הפועל המזרחי" ככתבו וכלשונו.

השר פ. לבון:

הוא היה עוד יותר חמור.

מאיר ארגוב (מפא"י):

בקואליציה דיברו עליו, עמדו עליו, לחמו עליו, ועתה לבוא פתאום ולהתכנסות ב"חוסר ידיעה", "זמן" ועוד דברים כאלה — זה יותר מחשוד. טוב תעשה הכנסת אם תדון ותכריע בשם העם והמדינה.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות: אחת — לדחות את הדיון והשניה — לדון.

הצבעה

בעד ההצעה לדחות את הדיון בענין	14
נגד	65
נמנעו	6

ההצעה לקיים את הדיון נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לדיון, רשות-הדיבור לחבר-הכנסת לוי, ואחריו — לחבר-הכנסת ארגוב.

הרב יצחק-מאיר לוי (אגודת ישראל):

יושב-ראש נכבד, כנסת נכבדה. לדאבוני הרב לא השגתי בקשתי, לתת לי את האפשרות להגיד את דברי ולנקוט עמדה כהלכה לחוק שירות לאומי העומד עתה על סדר-היום וזמן דיבורי הוגבל לשש דקות — זמן מצומצם כל-כך עד שאי אפשר למצות בו אשר עם לבי להגיד, ואת אשר הכרחי לומר לבקיעה זו הנוגעת לנו, לנפשנו ולעומק נשמתנו. גם הזמן אינו מרשה לי לקיים ויכוח על מה ששמעתי מן המרצה הנכבדה. אבל ברצוני להקדים ולומר: שאין בדעתי למסור למישהו, לשים מפלגה שהיא, את המונופולין על אהבת ישראל ואהבת ארץ-ישראל. לכל אחד יש מושג אחר, מושגים אחרים, יש אצלנו חופש הדיבור וכל אחד מדבר בסגנון שלו. אמנם זה ענין של חילקידיעות, וכל אחד עושה את הדבר כפי שהוא מבין לטובת המדינה העם והארץ.

אבל מפני שזמני מצומצם, ברצוני למסור הצהרה קצרה. הוויכוח כאן אינו רק על השירות הלאומי לבנות דתיות גרידא,

היינו יכולים כלל לעמוד כפי שעמדנו, לולא נפשו הטהורה של הנוער שלנו — בנים ובנות גם יחד. הן כל מפעל בבנין הארץ, וכל מפעלי ההגנה בארץ נבנו ובוצעו עלידי בנים ובנות קדושים וטהורים.

שואלת אני את עצמי, אם אלה הכותבים כך, ומתוך "אהבה, יתרה לישראל" משמיצים בנים ובנות ומגדפים את המדינה — האם מחברי כרוזים כאלה מותר להם בכלל לשאת על שפתותיהם את שמות הבנים והבנות שעמדו ונפלו, ואת שמות אלה הרבים שלא-ישרנו חיים עדיין אתנו, ועוד יתנו את חלקם לבנין הארץ ולהגנת המדינה.

אין לי כל ספק, שחוק זה, המכניס בנות דתיות, המשוך חררות מגיוס צבאי, בעיל המדינה, ברכה כפולה ספונה בו, ברכה גם לחקלאית, וגם לעילים, לילדים ולמבוגרים, שביניהם יעבדו, וברכה גם לעושים עצמם. אילו נגשו לחוק זה לפי הענין ולא מתוך חשבונות אחרים, היינו יכולים כולנו לקבל אותו ולגשת לביצועו מתוך הכוונה החיובית שישנה בו — להגדיל את כוח האדם הממלא תפקידים נחוצים והכרחיים לישוב, ולהטיל עול שווה על כל מי שיכול לשרת את המדינה.

אני מבקשת להעביר את הצעת-החוק לוועדת העבודה.

היו"ר י. שפרינצק:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גנחובסקי לסדר-הדיון.

אליהו-משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):

כנסת נכבדה. בשם סיעת הפועל-המזרחי יש לי הכבוד להציע לדחות את הדיון בהצעות חוק זו עד לאחר הפגרה.

יצחק בן-אהרן (מפ"ם):

איזו פגרה?

אליהו-משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):

אני רוצה לנמק תביעה זו במאמר הציוני המדיני הראשון, כפי שכינה אותו הרצל — של הרב שמואל מיהליבר, בפנותו לקונגרס הציוני הראשון במכתב, סיים הרב מוהליבר את מכתבו במאמר זה: "וברית אחים לא תופר". זו היתה צוואתו לתו לציונות.

בשם ברית אחים במדינה ודאגה לשלום המדינה, אנו מתכבדים להציע לדחות את הדיון בהצעת חוק זו עד לאחר שתהיה לנו שהות לברר ולהתברר כולנו יחד.

הכנסת עמיסה עבודה רבה עד הפגרה. אין לה אפשרות לעבור על הצעות החוק שנצטברו ולאשר את התקציבים: למה נעמים עליה דווקא בימים אלה עומס נפשי קשה, ומדוע אי-אפשר להדית את הדיון? מה ההיפוסים? אנו שואלים.

חוק זה יפגע — ואינו רוצה להיכנס לגורן הענין, אם בצדק או שלא בצדק — בהרבה משפחת שהיו החלוצים הראשונים לבנין ירושלים, לבנין המדינה. הם הם שאבותיהם ואבות אבותיהם הביאו לידי כך שיהיה ישוב יהודי בישראל. אנו פונים לחברינו מן הקואליציה בכנסת הראשונה, אשר יחד אתם ישבנו בממשלה, לא רק ישבנו, אלא מסרנו לידם את הממשלה כדי לנהל את המדינה; אנו פונים לכל חברינו בקואליציה בכנסת השניה ואנו פונים לכל חברי הכנסת באותה בקשה לבבית ובאותה תחינה שתישמע: אנא, אחים, שימרו על ברית-אחים ברגע זה ודחו עתה את הדיון!

אני רוצה לסיים את דברי בדבריו של הרצל בצוואתו: כאשר תקום מדינת ישראל, דאגו שהזר במדינה ירגיש עצמו בביתו. הוא ביקש זאת בשביל הור — אני רוצה לעשות כל

מדוע בכל שבעים אומות העולם, שאינן מצטיינות ביותר בשטח הצניעות, לא הנהיגו גיוס בנות לצבא? ואם העולם התועה והנבון רוצה ללמוד משהו מעם ישראל, "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", כלום מזה ילמד?

במלחמות עם הערבים אנו יכולים לקוות רק לעזרת השם, כי לפי דרך הטבע המצב מסוכן, ועלידי חוקים כאלה מסכנים עזרת שמים. לכן, אם מבטלים את הסטאטוס קוו — יש לבטל את גיוס הבנות בכלל. אנו נגד שירות לאומי לבנות. הננו בכלל נגד הכפיה למסור בת ישראל לאיזה שירות שהוא. ויש משפחות המוכנות למסירת-נפש, ואינן רוצות למסור את בנותיהן לרשות אחרת, כי רק בזכות הישארותן בבית הוריהן הן נשארות כמות שהן. בקצרה — את הבנות לא נמסור בכוח ובכפייה, ההורים והבנות גם יחד ימסרו נפשם על כך. לא האמננו לי כאשר אמרתי אשתקד כי בגלל זה אצא מהממשלה — ויצאתי.

חנה למדן (הסיעה הבלתי-תלויה לאחדות העבודה):
לא בגלל זה.

הרב יצחק-מאיר לוי (אגודת ישראל):
לא האמננו לי שברגע שתנהיגו את החוק הזה תעוררו סערה גדולה. צאו היום לרחוב היהודי ותראו את הסערה שי- הקימו. וגזירה זו אם תבוצע — תהיה המסקנה קשה מאד. כל הרבנים גדולי התורה בכל העולם הם נגד החוק הזה. "ודבר אלקינו יקום לעולם". דבר השם ותורתו נצחיים. התורה היא הקובעת אצלנו, ונושאי דגלה, גדולי התורה, הם הקובעים. אם הכנסת תקבל חוקים נגד התורה, שהננו מושבעים עליה מהר סיני, הם לא יחייבו אותנו, כי רק חוקי התורה מחייבים אותנו.

אני בא עתה מחוץ-לארץ. מדינתנו עורנה זקוקה לאהדת העם כולו. מדוע יש לספק לגולה זו דואק חומר ממין זה, שיסעיר את הרוחות? אנו מייצעים לכם שיהיה לכם האומץ לבטל את גיוס הבנות לגמרי, כי בזה הייתם מביאים תרופה גדולה לעם ולמדינה. ואם אין לכם האומץ לעשות זאת עתה, לפחות יהיה לכם האומץ לחזור מחוק זה של שירות לאומי. כלום לא חסר לנו במדינה רק דבר זה, וכל יתר הדברים כולם בסדר, ורק זה הדבר ביותר כדי לגרום תהום בין אחים ול- עורר סערות ציבוריות. אנו רוצים להודיש לפניכם, שאם לא תישמעו לנו, לא ניבהל ולא נתפעל. לעינינו התחיל ה- "קולטור-קאמף" שכפו עלינו. לא בדרכים פסולות, אלא ב- מלחמת הסברה יומם ולילה נדבר אל העם השכם והעריב, ונוכיח לו שלא זו הדרך, ורק דרך התורה, שכל דרכיה דרכי נועם, מביאה להצלח העם והמדינה.

ואנו בטוחים שעם השם היושב בציון בכללו יבין אותנו, כי אנו רוצים בקיום עמנו מתוך אהבת ישראל וארץ ישראל אמיתית, ובדרך התורה הקדושה והטהורה נציל את העם.

תקוותנו חזקה שגם ממאבק זה נצא מחושלים, ותיסקחנה עיני העם לחזור למקורו ושרשו, ואם תקבלו החוק נגדנו, אין לנו אלא להגיד לכם: עוצו עצה ותופר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו אל!

מאיר ארגוב (מפא"י):

אדוני הישכיראש, כנסת נכבדה. בטרם שאגע בכמה מי סעיפי החוק, עלי להעיר כמה הערות כלליות. ברצוני להזכיר לחבר-הכנסת הרב לוין הנכבד, שיש לאו מפורש, שאסור לדבר סרה בישראל. והיום עבר הרב הנכבד הזה על לאו זה. אסור לדבר סרה בישראל, והרב שעבר על לאו זה — חטא אחד החטאים הגדולים.

אלא על גיוס נשים לצבא בכלל, וסיעתנו כבר הכניסה הצעה בענין זה. היינו והננו נגד גיוס נשים בכלל, בחרנו את הרע במיעוטו כשנייתה האפשרות שכל בת בישראל שתצהיר על רצונה להשתחרר מטעמי דת ומצפון, תשוחרר, זאת אומרת אך ורק להצהיר, ולא רק מטעמי דת גרידא, אלא מטעמי מצפון. דבר זה היה ביכולתה של כל בת לעשות, והשאר נשארות בתור מתנדבות.

עתה קיימת השאיפה להקיף את כל הבנות, ולהכניס במשך הזמן את כל בנות ישראל במעגל גיוס הבנות לצבא.

בכנסת אמרתי בעת הדיון בבציה זו שאינכם מכירים את מהותו של היהודי הדתי, הוא סבלן יותר מדי, אבל כאשר הוא מרגיש שהדבר נוגע לעצם קיומו בתור יהודי דתי — סבלנותו פוקעת. כבר אז אמרתי לכם שהתחלתם במשחק מסוכן, כי יש אצלנו דברים שהם בבחינת "ייהרג ולא יעבור".

עליכם לדעת שהכוח הצפון ביהדות, שהודות לו נשארו חיים וקיימים בתור עם הוא כוח מסירת-הנפש, שמסרנו את נפשנו בכל הדורות והלכנו על מוקדי עולם בדברים הנוגעים בציפור נפשה ונשמתה של היהדות, ואם הסתר פנים יגיע חלילה לידו כך שנצטרך לעבור בתקופה זו של חבלי משיח גם גלות אצל יהודים ולהרגיש טעמו, הרי זו טרגדיה מיוחדת.

רצוני להציג לפניכם את התמונה — שיהודים עומדים בטלית ותפילין אחרי צום של יום שלם וכולם זועקים למרום "אבינו מלכנו קרע רוע גור דינו", ואם בדבר כזה, כשאירע תחת שלטון של גויים — זעזעו בכך את הלבבות ובקעו שחקים, הגעו בעצמכם הטראגדיה המועזת שיהודים צריכים להיות עדים לאותה תמונה במדינת-ישראל...

שר-האוצר ל. אשכול:

זה מזוייף.

הרב יצחק-מאיר לוי (אגודת ישראל):

עתה אחרי שגיוס הבנות לצבא קיים כבר שנים אחדות, כלום זה לא הוכיח למדי לכל מי שאינו רוצה להונות את עצמו, את הסכנה הצפויה בזה. כמה טראגדיות משפחתיות בפועל יוצאות משירות הבנות בצבא.

מחשים ושותקים, אבל רוב רובו של הישוב יודע בלבו פנימה שזה מהרס הכל. יאמרו שאנו משמיצים את המדינה. אולי תחבוננו שבהנהגת גיוס צבאי לבנות משמיצים את ה- המדינה. כלום תוכלו כולכם להגיד לי במצפון נקי, שכל הבנות חזרות מהצבא כשם שנכנסו...

קד"ש לוז (מפא"י):

יותר טוב.

בבה אידלסון (מפא"י):

איך אתה מדבר על בנות שלנו?

שר-המשטרה ב. ש. שיטריי:

לאנשים היושבים כאן יש בנות בצבא. איך אתה מדבר עליהן?

מרדכי נמיר (מפא"י):

איך אתה מדבר על הבנות שלנו? יש לנו בנות בצבא.

הרב יצחק-מאיר לוי (אגודת ישראל):

ובעת שכל הרחוב שלילי בשטח זה, כלום אפשר להגיד, שאם שולחים את הבנות לשנתיים בצבא בעצם ימי התבגרותן ופריחתן, זוהי תרופה לכך? בגיוס הבנות לצבא מהרסים את טהרתה וקדושתה של המשפחה הישראלית שהיתה לכבוד בישראל.

אסתר רזאל-נאור (תנועת החרות):
איפה זה כתוב?

השר פ. לבון:

מה את משתוללת?

אסתר רזאל-נאור (תנועת החרות):

וזה השתוללות לדבר כך. זה פשוט לא כתוב, וזה הכל.

נאיר ארגוב (מפא"י):

את רוצה שאגיד שמותר לדבר סרה בישראל? אני רוצה לספר על עובדה אחת מימי מלחמת-העולם השנייה. בימי מלחמת-העולם השנייה הייתה התנדבות בישראל של בנים לצבא הבריטי. באחד ממחנות הצבא סודרה תפילה בהשתתפות בנות בלבד, א.ט.ס. בלע"ז, והרב עמיאל ז"ל בא לתפילת ציבור זו. שהשתתפו בה רק בנות, והטיפו להן לא רק תורת אל, אלא אמר להן שהן ממלאות חובה קדושה לעם, לעמן, לדתן, לכבוד אלוקי ישראל.

וכן עשה לא רק הרב עמיאל ז"ל, אחר-כך, במצרים שוב הייתה תפילה בציבור, שהשתתפו בה מאות בנות במדים שהיו בצבא הבריטי הזר, והרב הראשי לישראל, ואז לארץ-ישראל, הרב הרצוג, השתתף אתן בתפילה בציבור ואמר וחזר ואמר, שהן ממלאות שליחות לאומית, שליחות דתית ושליחות מוסרית. מדוע נפסלו בנות ישראל המשרתות בצבא הגנה לישראל ובמדינת-ישראל, בצבא יהודי להגנת יהודים, בעיני רבנים והרב הראשי, ייבדל לחיים, אשר רק לפני זמן-מה יכול היה להשלים ולהעריך את שליחותן הלאומית של בנות ישראל שהלכו לצבא זר — מדוע היום הוא מצטרף לתפילת שוא: „קדע גזר דיננו“ או „קדע רוע גזר דיננו“? מניין חילופי המוסר אצל הרבנים בישראל? בזמן שבנות ישראל היו בצבא זר, היו כולן כשרות, וכאשר הן בצבא יהודי, אתן מעיונים להגיד מה שהעזתם להגיד היום ולפרסם בכרוזים בחוצות ירושלים.

בעצם, עומד במבחן לא החוק-הזה-עומדים במבחן מדינת-ישראל, המשטר שלה, הזכות שלה להחליט כדעת רוב העם. החרמות ותקיעת השופרות לא התחילו בשאלת זכות בחירה לגנים בישראל; אנו יודעים את ההיסטוריה היהודית ואת אמצעי החרמות האלה, להרס הוטל כתבי רבנו משה בן מימון, חרם הוטל על רבנים וגדולים בישראל. האוטוריטה היהודי — איך שלא יראה הדבר — הוא לא בפעם הראשונה בתולדות ישראל, כאשר רבנים ואדוקים וקנאים לוקחים להם למונופול את אלוהי ישראל, את קדוש ישראל ואת דת ישראל ומחרימים את החלק האחר של העם. זה נעשה בגולה, וזה נעשה לא פעם בתולדות הישוב בארץ.

מי קבע שזוהי מועצת גדולי התורה, איזה בית-דין מיוחד נתן להם סמכות זו, באיזה מעמד הריסני עמדו וקיבלו רשות לפסוק הלכה בענין זה, באיזו זכות מדברים הם מבחינה זו? אם בזכות יהודים, הרי אין יהודי בעם היהודי היכול לפסול את השני כיהודי; אם בזכות קידושי-השם, האם זה היה רק נחלת אלה הקוראים לעצמם דתיים בישראל, האם לא עלו על המוקד למען קידושי-השם ולמען כבוד ישראל וכבוד דת ישראל אלפים ורבבות יהודים שאתם קוראים להם „חפשיים“? איזו זכות לוקחים לעצמם רבנים בישראל לדבר בצורה שהם מדברים ולאיים עליון בחרם — בשם מי ובשם איזה מוסר? והמוזר ביותר, הרב לוין אומר: לו הופשרתם והסרתם את החוק הזה, לא היינו תוקעים בשופרות. מה יתן לך אם לפני ריבון העולם יהיו „זכאיות“ רק אלף בנות דתיות?

הרב יצחק-מאיר לוין (אגודת ישראל):
באופן תיאורטי, כולן יכולות להצהיר:

מאיר ארגוב (מפא"י):

הרי אחת אומר שלא חכריו חרם על אלה שתישארגנה בתוך הגיוס. מה זכותך לטהר אלה בנות אלו לפני ריבון העולמים ולא לטהר את כולן? אחת משתי אלה: אם הן טהורות, כולן טהורות; אם הן, חסידות-לילה, לא טהורות, זה חל על כל בת בישראל. אינך יכול להופיע כאן בשם אלף בנות דתיות; המונופול על הדת אינו שייך לקנאי ירושלים ולא לרבנים. ריבונן של עולם שייך לכולנו ודת ישראל שייכת לכולנו.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אתם שומרים עליה?

מאיר ארגוב (מפא"י):

אתה אינך ממונה על השמירה הזאת. לא קיבלת שום מינוי על שמירת דת ישראל. חברי-הכנסת לורנץ, אנו פוסלים את זכותכם המוסרית להיות שומרי דת עליו; שום איש לא נתן לך בשם האלוהים יפוי-כוח לשמור עליו; רק בינך ובינך קונן יש לך רשות לשפוט. אינך יכול לשפוט לא אותי ולא את בתי, אין לך שום זכות לכך, והדיבות והעלילות וחילול כבוד ישראל שהרשיתם לעצמכם במשך הימים האלה, זה אחד הפשעים החמורים ועל כך תצטרכו לבקש סליחה מריבון העולמים.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אתם גרמתם לכך.

מאיר ארגוב (מפא"י):

לא גרמנו לכך, את החוק הזה חיברו אנשים דתיים. אחת משתי אלה: אם כל אנשי המזרחי ואנשי הפועל המזרחי הם כופרים בעיקר —

הרב יצחק-מאיר לוין (אגודת ישראל):

חס וחלילה.

מאיר ארגוב (מפא"י):

אם חסידות-לילה, נשאלת שאלה פשוטה: אנשי המזרחי, הפועל המזרחי והרבנים ידעו על החוק הזה, הציעו את החוק הזה, והם אנשים דתיים, על כל פנים שומרי מצוות לא פחות מכם. האם הם לא טהורים, מי נתן רשות לפסול אותם?

רבתי מאגודת ישראל, אני מנבא לכם חרם עליכם בשם נטורי-קרתא; אני מנבא שעוד יתקעו בשופרות ויחרימו את הרב לוין כעוברי ישראל. לגבי חלק פועלי-אגודת ישראל כבר עשו את הדבר הזה. והאם ההחרמות החלו היום? הלא כספיק שאחד מכם יצביע על פועל בתור ראש עיריה ותקראו את הכרוזים שכתבו עליו. האם יתוויר מהכרוזים שכותבים היום על ממשלת ישראל ועל בנות ישראל? מה כתבתם על מר אירלמן, איש פועלי-אגודת-ישראל, אדוק במצוות, עשיר ב מצוות, הולך למישרין ופועל צדק? רק בגלל העובדה שהוא הרים ידו לטובת פועל כראש עיריה, הכריזו עליו חרם, על בניו, בנותיו ומשפחתו, וכינו אותו בכל הכינויים הגרועים שבשעולם.

השיטה הזאת של חרמות מימדי-ביניים — אותנו לא תפחית, ואל יאיים עליו הרב לוין הנכבד באיסלבלנות. איננו פוחדים כאן מפילוגים. לפלג אפשר היה את קהילת ורשה, לפלג אפשר היה את קהילת לבוב — את מדינת-ישראל אי

ביחסם, ולא היו ערוכים להגנה זו — והחוק הזה, אם יתקבל, יתן אישור חוקי למצב מסוכן זה.

והשאלה העומדת לפנינו עתה אינה כוללת את בנות מאה שערים בלבד, אם כי גם הן כבר נקראו בזמן מסויים להגן על עצמן ולא להיות לבנות־חסות. נטורי־קרתא וכל אנשי הדת למיניהם בירושלים, יצאו רק לפני שנים אחדות וספרי־תורה כידיהם לקראת הבחורים והבחורות של הפלמ"ח, שבאו בליל הסדר לירושלים הנצורה, לירושלים הנחונה בהסגר, ובהסגר עצמי של יהודים שנסגרו בתוך בתיהם מאחורי התריסים, בשעה שלגיונות הערבים והפורעים השתוללו בפרברי ירושלים והפניו אותה, או לא היפלו רבני־ירושלים בין כן לבת. אז נתקבל כמשחרר וכקדוש כל מי שנשא נשק, כי מי שנשא סטן, כי מי שבא לחרף את נפשו מתוך אהבת ישראל, אהבת כל ישראל. גם אז אמרו תהלים, נשאו אותם על כפיים, ואירחו אותם בבתים. הם היו לדוגמה ומופת לכל נער ונערה דתיים, גם מהבחים החשוכים ביותר. האומנם כה נפשיים ושאננים עתה במאה שערים, שזכורו מופלא זה נמחק מהם?

ועם תום מלחמת השחרור, עם גאולתנו וכיבוש עצמאותנו, גם אז טרם נמצאו רבנים שיערערו על זכותה, על החסד הגדול שניתן לה לבת ישראל להיות בין המגנים, בין הלוחמים. לא העזו באותם הימים להתקומם ולדבר בלשון ימינה, לשון שיקוצים על עצמם, אז, כאותם הימים, זכרו הרבנים את הדברים האלה, לבנות הרבנות הראשית, שחשבת אותה לא רבנות ראשית ממונה מיהודים ציונים. הזכירו כאן היום את הרב מוהל־בר. שמענו על מרד רבנים בישראל נגד החשוכים, נגד התפיסה הגלותית הפאטאליסטית, נגד יהודי החסות, נגד הציפייה הסרת המעשים למשיח. שמענו על רבנים שקמו וקראו את היהדות הדתית ליטול את גורלה בידיה, להיות נישא על תנועת שחרור ציונית. לקומם את עצמאות ישראל, להעלות יהודים לעבודה ולהגנה. היכן נעלמו? מה קרה ל"המזרחי"? מה קרה ל"הפועל המזרחי"? מה קרה לרבנים הציונים? האם גם הם צריכים לשקוע באותה חשכה ולחזור חמישים שנה אחורנית, במקביל לחזרתם של חלקים אחרים בציונות לחפיסות טרום־ציוניות? מדוע לא יזכרו הם היום הזה את שירת דבורה, את דבריה המציינים והנפלאים: "בימי שמגר בן ענת, בימי יעל, חדלו ארחות, והולכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות; חדלו פרוזן בישראל, חדלו, עד שקמתי דבורה, שקמתי אם בישראל. יבחר אלהים חדשים, אז לחם שערים, מגן אם יראה ורומח, בארבעים אלף בישראל. לבי לחוק. קי ישראל, המתגבים כעם ברכו יהוה". חוקקי ישראל יושבים כיום הזה. והם יחוקקי לדאבון לבי, לפי יומתו של הרוב הקואליציוני של מפא"י — לא את חוק השוויון האמיתי בין גבר ואשה, בין אשה ואשה, בין נערה ונערה; הם יחוקקו חוק אפליה, והאפליה הזאת אינה מוצדקת, איננה מותרת. אין זו שאלה של עקרונות מוסמיים. אין זו שאלה של "יקוב הדין את ההר". לא, גם אנחנו מבינים שבמצאות חברתית זו שבה אנו חיים, ייתכנו יוצאים מן הכלל. יש להתחשב בגוונים חבי רהיים עד לגבול מסויים. לא תמיד צריך למצות את הדין עד תומו. אבל הדבר אמור לגבי יחידים ולא לגבי שכבה שלמה המצריכה כאילו חוק מיוחד. גם בחוק שירות הבטחון הוענקו סמכויות לשר וניתנו אפשרויות לשחרור משירות. אפשר לע"תם להתחשב כמבנים מסוימים, להמתין עד שהחינוך יאשר, פרי, עד שיתנערו. אך לא כן בעניני בטחון. איננו רשאים ואיננו זכאים לשחרר שום בת בישראל מהתאמן בנשק, השכם והעבר, מלדעת להשתמש בנשק למען עצמה, למען ביתה, למען המדינה.

לאחר שהרוב פסק שיטפל בסוגיה זאת בדרך של אפליה

אפשר לפלג. אתם פלגתם כל קהילה בישראל, אתם הכרתם ב"דונא דמלכותא דיונא", רק כשהיו אלה גויים, ואינכם יכולים להכיר בכך כשהם דיני ישראל, דיני מדינת־ישראל וממשלת ישראל. אשר לאיום "בשם העם היהודי" — אנו מכירים את השיטה הזאת. נוכל להסביר לכם היהודי את האמת, אין לכם רוב בעם היהודי. יש לי ספק רב ברבנים שאתה מדבר בשמם, מתי מכרו לך את יפוי־הכוח לעשות זאת? על מה הם מסתמך, כים, ועל סמך מה נתנו לך את יפוי־הכוח? ומה שאתה מדבר על כך שזה לא יחייב אתכם — אתה טועה. זה יחייב אותך. במדינת פולניה זה לא חייב, באיסטריה זה לא חייב, גם בארצות הברית אין זה מחייב, ובעיר אחת יכולות להיות מאתיים קה"ל לות המשמיות זו את זו — אך במדינת־ישראל ישנה ממשלה וכנסת, וזה חל על נטורי־קרתא ועליך, וזה מחייב אתכם.

ברצוני לגעת בשאלה ניספת, ובוזה אסיים. האם אתם יודעים, כמה אויבים אנו מוקפים? האם אתה, חברי־הכנסת לוי, יודע כמה שונאים סביב לנו ומה מספרם? אני שואל אותך שאלה פשוטה מאד: לפי איזה דין אתה מגביר את סכנת חייבי של ישראל, על ידי כך שאתה מפחית את הכוח שיכול לעמוד לרשות הגנת מדינת־ישראל? האם אתה יודע את ה"מימרה", שאסור לאבד נפש אחת מישראל, כי זהו עולם מלא? אולי הבנות הדתיות האלה שאתה נלחם היום על כך שלא תישלחנה למשקים, אולי הן תצלנה אלפי נפשות מישראל? מדוע זה פחות מוסרי מאשר כל הפסוקים שאתה תביא לי נגד החוק? ואתה חייב לענות לי על הדברים האלה, אם בת ישראל תישלח מחר למעברה, תנהל שם אורח־חיים דתי, תלון בבית ואולי תלמד גם לאחזק נשק, להגן עליך ועל בית־כנסת יהודי, על תורת ישראל — במה פחותה הקדושה הזאת מהזכות המפוסקת שלך לדבר בשם סיני?

ואשר לאזהרה — להיותה אתם צריכים; לחזור בתשובה אתם צריכים. אילו היו לנו רבנים גדולים בישראל, לא היו מאפשרים השתוללות כזאת, הם היו דואגים לכבוד בנות ישראל, לכבוד האומה ולכבוד המדינה ולבטחונה.

המדינה עומדת במבחן, והיא צריכה להכריע בהתאם לרצון הרוב שלה, בהתאם לצרכיה ובהתאם למצפונה.

יצחק בן־אהרן (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אפילו הנאום הבלתי־רבני של חברי־הכנסת לוי, לקול השופרות של נטורי־קרתא, אינו יכול לעורר בלבנו התלהבות להצעת החוק הזאת, שהיא לפי עדותו של חברי־הכנסת ארגוב, פרי רוחו של הפועל המזרחי.

החוק הזה בא לשחרר בנות מישראל מכוסה ההגנה ה"עצמית שלהן. הוא יוצר בשבילן תחליף בלתי־רצוי לחובות שחוק שירות הבטחון הטיל על בנים ובנות בישראל. איננו יכולים לקבל את זכותה של איזו קואליציה שהיא להפלות ב"חובות האזרחיות כלפי בטחון המדינה. זה קרוב שלש שנים מתנהל משא־ומתן מאחורי הקלעים לגבי ההפליה לטובה — לדעתי זוהי הפליה לרעה — של בנות דתיות. והן בזאת תיבחן מדינת־ישראל: אם תכון בעוד מעט את כוחות הבטחון של המדינה, לרבות הבת הדתית, כדי שתוכל להגן על עצמה על בני ביתה. אין איש מאתנו יכול להתחייב שתפקיד כזה לא יוטל באחד הימים על כל אחת ואחת מבנות ישראל, כפי שברור לכל שהדבר מוטל על כל אחד ואחד מבני ישראל. כבר בימים האלה, ימי המלחמה הזעירה, היו לנו כמה מקרים של התנפלויות על מושבי עובדים, בתוכם מושבים דתיים, בתוכם מושבים הנמצאים בספר והמאוכלסים גברים וגשים דתיים. בשעת ההתנפלות נקראו להגן על עצמם ועל בני

שר-הדתות מ. שפירא :

כן. היא הידוע כך. חברי-הכנסת ריפתין הודיע.

יעקב ריפתין (מפ"ם) :

נגד ברית-המיעוט לא נילחם.

היו"ר י. שפרינצק :

אני מבקש נא ש-הדתות לשמש דוגמה. הוויכוח הזה אינו משכנע, בכל אופן לא בצורה זו.

יצחק בן-אהרן (מפ"ם) :

אני חוזר ומדגיש לקריאת-הביניים של ש-הדתות-הסעד, אני חוזר ומדגיש: מעולם לא נשמעה הודעה שניתנת לפירוש כזה, כפי שהשר ניסה לפרשה, שכאילו קיים בשביל מפלגת הפועלים המאוחדת איזה תנאי שהוא להתגייסותה, לעמידתה ולהקרבתה להגנת המדינה מפני כל צר, מפני כל חוקף. מעולם לא נשמעה הודעה כזאת. וחברים, אתם יודעים יפה, שאין עוד כמפ"ם מפלגת בטחון ומגן למדינה.

שר-הדתות מ. שפירא :

זו הודעה חשובה — להכניס את זה לפרוטוקול.

יצחק בן-אהרן (מפ"ם) :

אתם יודעים את זה יפה ולא יועילו התמרונים האלה, אתם יודעים, צריך להשיב עניין.

רבותי, היום הזה אנחנו דנים בהטלת חובת-עבודה, כי שירות למדינה, על בנות דתיות המסרבות לשרת בצה"ל; אנחנו דנים על שוויון כל שהוא בנשיאה אלמנטארי בעול. מיה אתם מתחמקים?

אני רוצה לסיים. נעשה כל מאמץ אפשרי בוועדה על-מנת להעביר גם את החוק הזה קודם כל לסמכותו של משרד-הבטחון, כי אנחנו רואים בהוצאת השירות הזה מידי משרד-הבטחון ושר-הבטחון סטיה חמורה, גם בעלת משמעות עקרונית, אשר איננו מסכימים לה. גם אם השירות יהיה שירות עזר בשטחי עבודה שונים, אנחנו סבורים שהוא צריך לעמוד על בסיס של חוק שירות הבטחון, אשר שר אחד, שר-הבטחון, הוא הממונה עליו.

משה קלמר (הפועל המזרחי) :

פתאום יש לכם אמוץ בשר-הבטחון.

יצחק בן-אהרן (מפ"ם) :

אין לנו אמוץ בשר-הבטחון. יש לנו אמוץ בעקרון אחד של המדינה לגבי עניני הבטחון ובשלטון אחד בעניני בטחון ללא הפליות וללא חלוקת הענין בין משרדים אורחיים. שמעתי מן החוגים שלכם שרוצים לשתף עם שרת-העבודה גם את ש-הדתות.

משה קלמר (הפועל המזרחי) :

איה עוול יש בזה?

יצחק בן-אהרן (מפ"ם) :

אני מבין שאין בזה כל עוול, פרט לחריגה מן הצניעות הרבנית. אבל יש בזה משום צעד נוסף לרוקן גם את החוק הזה מתוכנו.

אנחנו גם נתנגד שישתמשו בבנות אלו לצרכי חינוך והדרכה בקרב העולים. הדבר קצת מזוה. אני מבין שהמדינה יכולה להרשות לעצמה לשחרר מחובות שירות צבאי סוגים מסויימים של אורחים. אבל למנות סוגים אלה, אשר אנחנו משחררים אותם משום כניעה לכות, ללחץ, או משום התחשבות

לרעה לגבי הבת הדתית ויטיל עליה חובת עבודה בלבד, נצביע בשלב זה בעד העברת החוק הזה לוועדה, ובוועדה נילחם על שינוי סעיפים רבים בחוק שאינם כהלכה. מכבר הייתם צריכים ללמוד, חברים ממפלגת פועלי ארץ-ישראל; הפשרות האלה שניכיתם לעשותן במשך שלוש שנים, לא היטיבו את המצב. לפני שנתיים-וחצי — שלוש שנים הייתם בשטח זה במצב טוב יותר מאשר כיום. שאלו את עצמכם, מה העלה את עזות המצב ואת עוזי-הרוח לדבר כך על החיילת שלנו, על בת-ישראל, על בנותינו ואחיותינו, כפי שמדברים בכרוזים ה' מתועבים שהופצו בירושלים בחתימתם של רבנים שהם עובדי המדינה. מדוע נתתם שבמשך שלוש שנים יפעץ הארס הזה בתוך הציבור? מדוע ויתרתם על סמכות החינוך וההדרכה של דעת-הקהל, ועל סמכות הביצוע שהחוק העניק לכם?

שאלו רבים: האם גיוסן הצבאי של הבנות הוא ענין ש-באדיאל מופשט? ייתכן שלא. אינני פוסל מראש דעה האומרת שאין לגייס בנות בדרך של גיוס חובה. אני משער שבכל מפלגה ומפלגה יש חברים שיש להם בענין זה הסתייגויות מסויימות. אינני שייך אליהם. אני סבור שבימינו מוטלת חובת המגן, לצערי, לרגלי ההתפתחויות שאירעו, על גברים ונשים כאחד, ואין מפלט מזה. ואילו אתם, רבותי, רבנים, רועי-ציבור, מדריכי-ציבור, מפלגה פוליטית כמו "הפועל המזרחי", כמו "המזרחי", טוענים: הרבנות הראשית פסקה! האם הרבנות הראשית תקבל על אחריותה את העובדה ש-48% של ישוב בן מיליון ורבע בתוך מדינות המונות עשרות מיליונות של ערבים והנמצאות אתנו ביחסי מלחמה, בתוך עולם זה שבו אנו עומדים — לא יוכלו להגן על עצמם, יישיטו צווארב למאכלת הפורה ללא יכולת מגן? האם זו אחריותה של ה' רבנות הראשית? אתם, חברי "הפועל המזרחי", אתם המפלגה של מגיני טירת-צבי, יכולים להסיר מעל עצמכם את ה' אחריות לענין זה ולהטיל אותה על הרבנים?

שר-הדתות מ. שפירא :

לנו יש מולדת אחת ולא יותר. מולדת אחת שלנו!

יצחק בן-אהרן (מפ"ם) :

אני רואה מהי המולדת שלכם, שבנות לא תגנה עליה. המולדת שלך, זו האחת, תישאר לפי פסק-דין של הרבנות ללא מגן של הבת הישראלית, של הבת בהתיישבות שלך, בספר שלך, בשכונות הספר, בעיר הזאת, הנצחית, המחולקת על הגבול.

שר-הדתות מ. שפירא :

הוא הודיע שלא יגן אם צבא זר יבוא!

יצחק בן-אהרן (מפ"ם) :

לא נכון, אדוני. אל תסתתר מאחורי הודעות שניתנו ב' ענינים שאין להם כל שייכות בטחון המדינה.

שר-הדתות מ. שפירא :

את פראג לא שכחנו.

יצחק בן-אהרן (מפ"ם) :

מעולם לא, אדוני השר. מפלגת הפועלים המאוחדת לא התנתה את נכונות ההגנה על מדינת-ישראל ונכונות ההתייחסות למדינת-ישראל באיזה דבר שהוא.

שר-הדתות מ. שפירא :

חברי-הכנסת חזן הודיע "שלא נילחם".

יצחק בן-אהרן (מפ"ם) :

זה כוב!

של אב שלא זכה עד הנה להרגיש באור הגאולה, הרוצה למנוע מביתו את הזכות הגדולה לשרת בנאמנות ובכנות את עמה. חוק זה מתחשב עם הגלוי והנסתר שברגשי בן-אדם התחשבות מאכסמיאלית עם דעת הזולת בדור הגאולה. הבית הזה חיים לאשר את החוק הזה ולהעבירו לוועדה. הבית הזה חייב לקבל בכבוד את החוק הזה, כדי להמשיך את מסורת האבות.

אריה אלטמן (תנועת החרות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ענין רציני ונכבד מאד הוא שירות הבנות, ואת הענין הרציני הזה הפכו במשך השנים האחרונות — לצערנו הרב — למשחק העולה ויורד מעל הבמה הזאת לא בהתאם לצרכי צבא מזה ודת מזה, אלא בהתאם לשיקולים וחישובים שאין להם כל קשר לא עם דת ולא עם צבא. כשהאגודה יושבת בקואליציה, יורד הענין מעל הפרק; כשהיא יוצאת מהקואליציה, עולה הענין על הפרק.

הענין איננו דתי, שמענו לפני ימים אחדים שבאספת עם גדולה למתאה נגד החוק, בתל-אביב, אמר אחד הרבנים — רב של תל-אביב — שאין איסור בתורה, אלא האיסור הוא לפי בקשת הרבנים. הרבנים אינם רבנים של קבוצת יהודים בלבד, בעיקר הרבנים הראשיים. הם רבנים של כלל ישראל. לפני שנים, בשנות המלחמה בממשלה הזרה ששלטה בארץ, כשרבנים ראשיים היו מזמן לזמן מוחים ומנגים את הלוח"מים היהודיים בארץ הזאת, בעקבות הגיגים מצד מוסדות יהודיים רשמיים, אמרתי לא פעם לרבנים האלה, שהם רבי נים של כל עם ישראל ולא של חלק מן הציבור. וכן אמרתי, שהרבנים עשו את אשר עשו לא בהתאם לדת ולצרכיה, אלא מטעמים פוליטיים, לפי דרישת הסוכנות והוועד הלאומי.

אליהו משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):
הם קרעו את הספר הלבן בבית-הכנסת.

אריה אלטמן (תנועת החרות):

יבכר, אני שואל את הרבנים ואת כל הדתים: מדוע לא דרשתם במשך כל השנים האלה שיושם קץ להפליה המשונה בין בנות כשרות וטהורות שמטעמי מצפון ודת וכו' אינן יכולות לשרת בצבא, ובין בנות המעמד המכובד פחות, שלהן לא זיוק שירות זה? מה היא החלוקה הזאת של בנות ישראל לסוגים שונים? מדוע על ענין חזיר. לדוגמה, אתם דורשים את הכל ולא דבר לחצאין? אם דת כאן, היכן מל' חמתכם למען כל בנות-ישראל? אבל שוב, אפילו על ענין חזיר — כשאתם יושבים בקואליציה אתם מדברים בקול נמוך; וכשאתם יוצאים, מדברים אתם בקול רם.

ועוד שאלה נכבדה לי לחוגים הדתיים. יש ענינים חיוניים מאד לכם, גם מבחינה דתית וגם מבחינה לאומית, ולו היו החוגים הדתיים שהפגינו אתמול ושלשום והיום ברחובות, עושים דבר-מה בכיוונים ההם, היתה גוברת השפעתם המוסרית והדתית בקרב הציבור ככלל, וגם בענינים שניים במעלה. לא שמעתי במשך חמש שנות קיום המדינה שתהיה הפ' גנת הדתים למען הכותל המערבי ולמען קדש-האומה שמ' עבר לחומה: לא שמעתי שבערב תשעה באב הוזעיקו את העם והוזעיקו את העולם על העולה הזאת, שלגויים מותר לעבור ולראות את המקומות הקדושים שלהם ולגנו אסור. לו היו עושים דברים כאלה, היו מרימים את קרנה של הדת ואת כבוד ישראל בעם ובעולם, ואז היו גם מעוררים תשומת לב הרבה יותר גם לשאלות אחרות. אני חושב שלזה כדאי

בפיגור השכלתי, בפיגור בהרגשה פאטריוטית, ומשום ליקויים שבאופי ובתרבות — למנות כאלה על חינוכם של עולים צעירים זה קצת מזר ומגדיש את הסאה. דינו שאנחנו נותנים להם את הקונצסיה לא לשרת בצבא; אך לא נסכים שיעסקו בחינוך הדור הצעיר או העולה החדש.

את התיקונים האלה נציע בוועדה ואני מקווה שנמצא להם תומכים. אנחנו נצביע בעד העברת החוק הזה לוועדה.

היו"ר י. שפרינצק:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת פרסיץ ואחריה — לחבר הכנסת אלטמן.

שושנה פרסיץ (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אכן כלל השם את שפ' תנו, אם אנחנו יכולים לדבר בצורה זו ובאופן זה בכנסת השניה של מדינת ישראל על שירות לאומי של בנות ישראל, על קיום אחת המצוות החשובות ביותר מימים ימימה בעם ישראל, "להתנדב בעם", כעל חוק המתנגד לתורת ישראל.

אכן, התחלנו לעשות את התורה קרדום לחפור בו ולסלף את משמעותה. לבי למחוקקי ישראל, הקמים בכנסת ומפרשים בצורה שכזאת חוק, שכל עם וכל אומה יכולים היו להתגאות בו, ושעם ישראל מצווה להתגאות בו. והנה, קם רב בישראל, קמים רבנים בישראל ומעייים לטמא את שפתיהם ולשואל אם בנות ישראל הנכנסות לצבא יוצאות מן הצבא כלעומת שנכנסו. כאם, כאשר וכסבתא בישראל, כאדם שגדל על ברכי מסורת ישראל, אני בושע ונכלמת למשמע דברים כאלה בבית הזה. לפני עיני רוחי עובדות השורות של אותן הקדושות והטהורות, ששפכו את דמן על קידוש השם, ושל אלה המ' שרתו עד היום בסבל וביסורים ונשואות בגאווה את המטל עליהן בדור זה. והנה קמים רבני ישראל — אלה שחונכתי לכבדם ולהוקירם, ומשמיעים את שמן הקדוש והטהור. וכל זה למה ומדוע? כדי שאגודת ישראל תרכוש לה קולות בב' חירות הקרובות יותר מהפועל המזרחי והמזרחי.

בבה אידלסון (מפא"י):

נכון!

שושנה פרסיץ (הציונים הכלליים):

ואנחנו האמהות והנשים, המתכונות את בנינו ואת נכדו' תינו לקיים את המצווה הקדושה ביותר: להתנדב בעם — נשא את החרפה הזאת?

אני זוכרת "מלחמות קודש" בין הרבנים ובין חווי הת' חיה. לא מזמן, רק לפני 40 שנה, כשבאנו אנחנו, אנשי "תרבות" להקים ברוסיה ישיבה לעילויים כדי ללמד בה את התלמוד בעברית, ואבי זכורנו לברכה, והרב מתירוב, זכרון צדיק זה גדול התורה לברכה, עמדו להיות מתורגמים על-ידי רבני ישראל על הפקרות זו. ועברו הימים והנה זכינו לכך, שאם לא בכל ישיבות ישראל, הרי ברובן לומדים ומלמדים את התלמוד בעברית, ואין מנדים את אלה שהחזירו את הע' טרה ליושנה, וגם כיום אל יקום אדון גנחובסקי וידבר פה בשם אהבת אחים וברית-אחים בבואו לדרוש מאתנו לדחות את החוק החשוב הלאומי הזה, כי חוק קדוש הוא לנו לחנך את בנותינו ואת בנינו להתנדב בעם ולשרת את עםם בקודש. ואני חפצה לומר לכם: אסור ללכת בדרך פסולה זו ולה' כנע ללחץ של אנשים המתכוננים לדבר אחר, ולא לזה שהיה למסד בנינו הלאומי מאז ומתמיד.

אינני רוצה להיכנס לפרטי החוק, ברצוני רק להדגיש שחוק זה הוא חוק ליבראלי ביותר. הוא מתחשב גם עם רגש

בבעיה החיונית הזאת בצורה מכובדת, שתעניק כבוד לנושא חשוב זה. ואין להביא לכאן חוקים שהם תוצאה מכל מיני חישובים — ותסלחו לי חישובים קטנים מאד. מצויים אנו להביא לכאן בענין שירות הבנות הצעות שיש בהן כדי לשרת את הענינים הגדולים והמכריעים שלנו.

זרע ורהפטיג (הפועל המזרחי):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. לא קל עלי היום הדיבור. ואני רוצה לבקש מכם, חבריה־הכנסת, להבין אותנו. להיבין, פירושו גם לסלוח, אם יש צורך בכך. וקודם כל הייתי רוצה שתבינו אותנו.

רבותי, לפני 50 שנה בערך קמה קבוצה קטנה של יהודים דתיים, שהעמיסה על שכמה עול כבד מאד כלפי רוב מניניה ורוב בניניה של היהדות הדתית, מצד אחד, וכלפי התנועה הציונית, שרובה היו אז אנשים חפשים מדת, מצד שני. באה קבוצה קטנה של יהודים דתיים ואמרה: אני רוצה להיות שותפה בבנין ארץ ישראל ובבנין העם, ואני רוצה לחפש דרך של שיתוף פעולה גם בין דתיים ולא־דתיים למען בנין הארץ ובנין המדינה.

דרכנו לא היתה סוגה בשונים. היא לא היתה סוגה בשנים שנים בתחילת הפעולה, וגם במשך כל הזמן ספגנו תמיד מה־לומות הן מן הימין הן מן השמאל; מן הקיצונים שבימין ומן הקיצונים שבשמאל, מאלה שהיו שותפים שלנו, ומאלה שלא היו שותפים שלנו. וגם מיום קום מדינת ישראל אנחנו מתלכדים, זה יותר מחמש שנים, למן הרגע הראשון של קום מדינת ישראל אנו מתלכדים ומחפשים, איך לסלול דרך לכך שיהיה שיתוף־פעולה במדינת ישראל בין כל חלקי האומה. וזוהי דרך קשה מאוד. עם ישראל מטבעו ובחלקו הגדול הוא קיצוני, איננו סובלני. אינני יודע מדוע, אבל הוא ספג הרבה בגולה מאי־הסובלנות, ולא קל להביא בקרבו לירי שיתוף־פעולה וכבוד הדדי או יחסים הדדיים רצויים.

הצבנו לנו למטרה ללחום בארץ נגד ההפרדה של הדת מן המדינה, כי אנחנו רואים בהפרדת הדת מן המדינה, בה־פרדה בין עם עולם ודת עולם, אסון למדינה קטנה זו ולעם ישראל כולו. ולצערו הרב, במשך אותן חמש השנים נתקלנו בכל אותם הקשיים שזכרתי לנו את הימים הראשונים מלפני 50 שנה, גם מצד הקיצונים שבחברינו, ידידינו הדתיים הימים, וגם מצד שותפינו בקואליציות, שלא פעם אינם מבינים אותנו ואינם רוצים להבין אותנו.

רצוני להוסיף להקדמה קצרה זו: משום־ה דביקו תו להצעת חוק שירות לאומי, כאילו זו הצעת חוק של הפועל המזרחי, וגם חבריה־הכנסת ארגוב לא קימץ במלים, ופעם, פעם, ושלוש הדגיש שזהו חוק של הפועל המזרחי. יתרה מזו, הוא ציין והדגיש שזהו חוק של חבריה־הכנסת ורהפטיג. תרמתי תרומה לעיבודם של הרבה חוקים, אולם לא זכיתי ששמי ייקרא על הרבה מהם. דווקא ביחס לחוק זה הדביקו לי תו האבהות, ולא בלא־כוונה — אילו היה זה רק למען האמת, הייתי יכול להתווכח אם זו אמת או לאו, אבל זה נאמר לא בלא־כוונה.

זלמן שזר (מפא"י):

זו אמת או לא אמת?

זרע ורהפטיג (הפועל המזרחי):

עוד אניע לכך.

הכוונה בהדגשה זו היא כאילו לאמור: דעו לאן צריך

להפנות את התצפית.

אולי להזעיק את העולם הרבה יותר מאשר לערוך הפגנות נגד שירות הבנות.

ובדצוני להעיר עכשיו כמה דברים באוני הממשלה: מהו החוק הזה שהנחתם על שולחן הכנסת? במשך שנים טען כאן ש־הבטחון. שענין גיוס בנות לצבא הוא ענין חיוני שבלעדיו לא תיתכן אדמיניסטרציה תקינה של הצבא. שכאן ענין של פיקוח־נפש. ובכן, מדוע הועלה הענין והורד בהתאם לצרכים שונים ולא דווקא צבאיים? עלי־חשבון כ־חון המדינה אין פשרות. והנה בימים אלה, כשהאויב מפיל חללים יום יום בכל חלקי הארץ ואפילו בבירת הארץ, כשמ־ערערים את עצם קיומם של ישובי־ספר, כשהעליה שותקה ויש בריחה מן הארץ, ושאלת כו־התאדם היא הרבה יותר חיונית היום מאשר בזמן מן הזמנים; כאשר ריילי מתגושש בגבולות הארץ, כאשר דאלס מתגושש באינטרסים שלנו, כאשר ביירוד מציץ נשק בכמות גדולה יותר לערבים מאשר לנו — דווקא עכשיו, במקום להביא חוק לשירות צבאי מביי־אים לנו חוק עלוב זה לשירות, שאינני יודע משום מה קור־אים לו שירות לאומי. החוק לשירות לאומי בה"א הידיעה הוא שירות הצבא. השירות הלאומי העיקרי הוא השירות הצבאי, והוא הדבר היחיד המתיר כפיה בארץ, ואין להתיר כפיה בשום חוק לאיזו מטרה אחרת, ואפילו לא לצרכי עבודה. כיום, נוכח שעת־חירום זו, מציעים אתם ללכת לקיבוצים, למעבדות, האם זוהי ההצעה ההולמת את המצב היום? זה לא רציני. לצבא ולבטחון המדינה אין כל שייכות וקשר לחוק זה. ושום טובה לא תצמח לו משירות זה. שירות צבאי אין כאן; כפיה יש כאן. ושוב הפליה. יש בנות המשרתות בצבא; יש בנות המשרתות במעבדות, ויש כבר גם סוג שלישי. עד עכשיו היו שני סוגים: חלק שמשחר־רים וחלק שהולך לצבא. ועכשיו: חלק בצבא, חלק לאויה שירות אחר, וחלק שיוחררו גם להבא. שוב נשאת ההפליה. ובכן, מה באו לחוק פה? במקום שני סוגים, רוצים אתם להקים שלושה סוגים. שבביל שירות מפותקת זה אתם מפלי־גים את העם? מעוררים הפגנות ומהומות? לשם כך מסעירים את הגולה ומקוממים רבבות יהודים נגד המדינה והצבא שלה? מעוררים גל של השמצות על הצבא שהוא הנכס היקר וה־קדוש ביותר של המדינה.

האם יכולים אנו להרשות לעצמנו בימים אלה, מבחינה מדינית ופוליטית, פגיעות בכוחו המוסרי של הצבא? עלי־ידי חוקי הפליה משמיצים אלפי בנות ישראל המשרתות בנאמנות את העם בשירות הלאומי, בצבא שלנו.

הטיפול שלכם בבעיית הבנות במשך שנים אלה עורר ומעורר הרהורים רציניים בקרב הציבור, אם יש בכלל צורך בשירות הבנות.

ההצעה המונחת לפנינו איננה רצינית. אין אנו רואים בהצעה זו את השירות הצבאי הדרוש למדינה. בהצעה זו אין אפילו סעיף על כך שילמדו את בנות ישראל נשק, והרי זה העיקר, אם רוצים לגייס את כל בנות ישראל. ולכן לא נוכל להצביע בעד הצעת חוק זו שהיא תוצאה של משחקים פולי־טיקניים; היא איננה דבר רציני ואין בה תשובה לשאלה ה־צינית והחיונית של בטחון המדינה. אין בה גם תשובה לשא־לת ההפליה בין בנות ישראל. זו היא סתם הנהגת שירות כפיה, העשויה לשמש גם תקדים לכל מיני שירותי כפיה נוספים בכל מיני כיוונים אחרים. לכן אנחנו נאלצים להימנע מההצבעה על חוק זה.

אנחנו חושבים שהגיע הזמן שהממשלה והכנסת יטפלו

דבורה נצרי (מפא"י):

מה אימרים בני עקיבא ובנות עקיבא?

זרח ורהפטיג (הפועל המזרחי):

למן הרגע הראשון שהובאה הצעת חוק שירות בטחון לכנסת הראשונה בתש"ט ועד היום התנגדנו, וגם נוסף להיות מתנגדים גמורים לגיוס נשים לצבא, גיוס כל אשה ללא הב"ד. הצבענו נגד גיוס נשים כל פעם שהובא הדבר לכנסת. אחד מתבירי שאינו עכשיו חבר-כנסת, הרב שאג הנכבד, קרא בשמנו הצהרה נגד גיוס נשים ואמר, שלחמנו ונלחם בכל הזדמנות נגד גיוס נשים. עשרות פעמים, בכנסת ובכל הווע' דות, לחמנו בכל הזדמנות נגד גיוס נשים. איני מתפעל מן המליצות ומן ההתלהבות העצמית של חברת-הכנסת פרסיץ; למען טובת האשה הרבה יותר טוב יהיה אם האשה תמלא תפקידה ולא תגויס בימים שאינם ימי מלחמה. לא אתווכח עתה עד כמה חידוש ישראלי מקורי זה אינו טוב, אינו טוב גם בכל העולם ואינו טוב גם אצלנו.

בשעת הדיון על הצעת חוק גיוס נשים, ששר-הבטחון הביא בסוף ימי הכנסת הראשונה, אמרתי: שני דברים רעים ישנם בחוק שירות הבטחון שלנו: ראשית — גיוס נשים לצבא, שנית — ההפליה לטובת האשה הדתית. אמרתי זאת פעמים רבות מעל במת הכנסת, וכאשר התחלנו במלחמה הזאת בתיך החזית הדתית בכנסת הראשונה, אמרתי לא פעם לחברי בחזית הדתית, שטעות היא שאנו מתרכזים מסביב לסעיף ההפליה, ועלינו להתרכז במלחמה נגד גיוס נשים בכלל. סעיף ההפליה ששר-הבטחון מציע הוא פח בשבילנו, כי הוא מציע זאת היום, למחרת יוכל לבוא ולהגיד שאנו מופלים לטובה. קשה היה לנו אז להצביע נגד הפליה זו; בהיותנו נגד גיוס נשים — קשה לנו להיות בעד גיוס של חלק מן הנשים.

כאשר רצתה הממשלה להרחיב דווקא את גיוס הנשים, חיפשתי אפשרות להסיר את ההפליה, על מנת שנוכל להתרכז במלחמה נגד גיוס נשים. במלחמה זו יהיו לנו ידיים רבים, גם מבין חבריכם שאינם יושבים כאן בכנסת.

כך נולדה ההסתייגות לשירות לאומי. כאשר נולדה ההסתייגות, הסתמכנו על כך שחלקים גדולים ביהדות הדתית מבינים זאת ואולי יקבלו זאת. בין היתר אני יכול לצטט קטע מנאומו של הרב לוי, שהבחין היטב בין שירות לאומי לבין שירות בצבא. כן הסתמכנו על ההסכם בין פועלי אגודת ישראל ובין השר לבון, שלפיו הסכימה סיעת פועלי אגודת ישראל להכנס לממשלה אשר תקבל חוק שירות לאומי בהתאם למוס' כמ ביניהם. הנוסח שהוא אינו טוב מהצעת חוק זו, ואני מוכן להוכיח שהצעת חוק זו טובה יותר מן המוסכם בין השר לבון וחברת-הכנסת מיניץ.

רצוני להזכיר, שהקואליציה האחרונה שנוצרה והתפרצה ברע האחרון — לא נכנסו אליה לכתחילה בגלל סעיף זה של שירות לאומי, כי דרשנו שבהסכם ייאמר במפורש, שחוק שירות לאומי יהיה לפי ההסכם עם פועלי אגודת ישראל. אז לא הסכימו לכך, ואמרו שאין זוכרים מל' תוכן ההסכם ו"לך והפש אותו". למחרת בא ההסכם חדש, ולפיו הסכים ראש הממשלה שוועדה מיוחדת תבדוק את הפרטים. בוועדת השרים היה דיון, והגענו להצעת חוק שירות לאומי, שאינה גרועה מן ההצעה שהוסכם עליה בין פועלי אגודת ישראל ובין מנהלי המשא-ומתן הקואליציוני או — השר לבון וחבריו.

שר-העבודה ג. מאירסון:

מה המסקנה?

הרשוני נא לומר כמה מלים על הצעת חוק זו, ואני מקוה שהיושב-ראש ינהג בי במידת הרחמנות, הואיל ויש פה גם נימה אישית. אך לפני כן עוד הערה אחת לדברי ההקדמה שלי. אנחנו תנועה — אני מדבר על תנועת הפועל המזרחי — שהציבה לה למטרה, כפי שאמרתי, לחפש דרך לשיתוף-פעולה בין כל חלקי היהדות, לחפש דרך לשיתוף בין הדת והמדינה, ולחפש דרך לחינוך הנוער והעם על המושגים של קדושת התורה ואהבת התורה, קדושת המדינה ואהבת המולדת. וכאשר אנו אמרים קדושת המדינה, איננו מתכוונים רק למדינת התורה — מובן שאנחנו לוחמים בעד מדינה שבה יהיה משטר התורה, אבל קדושה לנו מדינת ישראל בכל התנאים ובכל האפשרויות. ואני אומר זאת כלפי כל אותם הכרוזים שהוקראו כאן. אני רוצה להגיד שנפשנו סולדת מהרבה ביטויים בכרוזים הללו. והכרוזים האלה מכונים יותר נגדנו מאשר נגד חלקים אחרים בממשלה.

אברהם סטופ (הציונים הכלליים):

כאן כל הענין.

אליהו משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):

גם מצדכם.

זרח ורהפטיג (הפועל המזרחי):

כמה הערית לחוק, וראשית-כל לתולדתו של החוק או לאבחרתו של החוק. הייתי רוצה שחברת-הכנסת ארגוב יבין את ההבדל הקטן הזה. איש פארלאמנטארי צריך להבין, ולא לעשות טעות זו — יש הבדל בין חוק לבין הסתייגות. חוק זה גולד כהסתייגות לחוק אחר, ואולי בזכרונם של חברי הכנסת עדיין חי הדבר, שאיפסם, בסוף ימי הכנסת הראשונה, נה, כאשר נתערערה הקואליציה, הביא שר-הבטחון הצעת חוק לביטול הסעיף הפוסט נשים דתיות מן הגיוס לצבא.

הכנסת העבירה את הצעת החוק ההיא לוועדת החוק והבטחון, נגד דעתנו והצבעתנו, ואז הצביעה גם חברת-הכנסת פרסיץ אתנו. בוועדת החוק והבטחון חיפשנו דרכים לתקן הצעת חוק זו, כשראינו שהרוב תומך בה, והגשנו הסתייגות יית אחתות להצעת החוק. אחת מהסתייגויותי היתה: שירות לאומי במקום שירות בצבא. זה היה ה"לקסורהפטיג".

שמחה בבה (הציונים הכלליים):

היום אתה מסתייג מההסתייגות שלך?

זרח ורהפטיג (הפועל המזרחי):

ההבדל הוא בין בדיעבד ובין לכתחילה. מעולם לא הבאנו לממשלה או לכנסת הצעת חוק לשירות לאומי; אולם כש'הציעו' לפנינו חוק של גיוס לצבא — הבאנו כנגד זאת הצעה לצמצמו. יש הבדל גדול בדבר, וחברת-כנסת צריך להבין ולומר זאת.

מלים אחדות להצעת החוק עצמה: השתתפתי בניסוחה, לא כחבר בעל זכות הצבעה באותה ועדה, אבל השתדלתי לשרפה כפי יכולתי. לדעתי, הצעת החוק אינה רעה, וכשלי-עצמי אולי טובה היא למדי.

חיים בן-אשר (מפא"י):

לא "ייהרג ואל יעבור"?

זרח ורהפטיג (הפועל המזרחי):

אולם הצעת חוק זו בנויה על יסוד שהוא רעוע. היסוד הוא: גיוס נשים. סלחו נא על ההשוואה, אבל אמרתי זאת גם לחברי הצעת חוק זו היא סתימה טובה בשן רקובה.

אנו מתנגדים להצעת חוק שירות חובה של בנות דתיות מתמישה טעמים:

(א) להצעת החוק אין כל קשר עם צרכי בטחון, כפי ששרת-העבודה ניסתה לעורר רושם וכפי שהצעת החוק מת-יימרת לתאר; אין להצעת-החוק שום קשר עם צרכי הגנת הארץ.

(ב) הצעת חוק זו מעודדת מיליטאריזציה נוספת של החיים הציבוריים, והטלת חיי סדרקטין על חוגים נוספים בציבור, ללא כל צורך אובייקטיבי.

(ג) הצעת חוק זו כופה למעשה על אלפי בנות עבודה וזלה במקומות עבודה רבים.

(ד) הצעת חוק זו גורמת לכך, שחוגים נוספים, כלומר אותן בנות דתיות שתגויסנה, תיאלצנה לעבוד על-חשבון פועלים או עובדים, שעבדו או יכולים לעבוד בשכר רגיל ובתנאי עבודה אנושיים.

(ה) הצעת חוק זו תתן עידוד ואות להורדה נוספת ול-לחץ נוסף להורדת שכר העבודה, לגבי חלקים נוספים בצי-בור הפועלים.

על מה יוציאו כספים נוספים שהממשלה גובה וסוחטת מן העם? — יוציאו סכומים אלה לכך שבמקומות עבודה רבים תונהג עכשיו עבודה זולה, עבודה בשכר אפסי, כיסוי הוצאות אלה יהיה על-חשבון משלם המסים הישראלי. מי מעניין בזה? איזה מעמד מעוניין בזה? הצעת החוק מנסה לטשטש זאת; שרת-העבודה בחרה, כמובן, לא לדבר על כך בכלל. אולם ברור מאד, שיש מעמד, חוג מסוים בציבור, קטן אמנם במספר, שהוא המעוניין בעידוד עבודה זולה. מעוניינים בכך קומץ בעלי הון גדול, שיסתייעו בחוק זה ללחץ נוסף וכללי להורדת שכר העבודה. אותם האנשים מכפסלי מפא"י הנמסים להעמיד פנים כאילו הדבר אינו מת-קבל כלל על דעתם, יודעים היטב מה היא המשמעות המעמ-דית של חוק זה, מהי המשמעות המעשית וההשפעה הקוג-קרטית של הצעת חוק זו על תנאי העבודה. העמדת הפנים של חברי-הכנסת מספסלי מפא"י אינה משנה את העובדות האובייקטיביות.

גם דברי ההסבר המצורפים להצעת החוק נאלצים להודות שאין לחוק זה כל קשר עם צרכי בטחון. הצעת החוק נמצאת בניגוד למצב בו גול והילך מחנה מחסרי-העבודה. שרת-העבודה ניסתה להציב את השאלה כך, כאילו האופייני בשרי-רותי חנינך, בריאות וענפים אחרים, הוא מחסור בידים עוב-דות. מגיחך אלו לדבר על חוסר מורים, כאשר אלפי מורים וגננות קיבלו מכתבי פטורין. ידוע למדי מן הנתונים של לשכות העבודה, שבענפי משק אחרים יש מספר רב מאד של מחסרי-עבודה, ואילו למרות זאת באים ואומרים חוגי הממ-לה שיש כאילו מחסור בידים עובדות, והם מניחים שדברים אלה יעוררו איזה הד רציני בציבור.

ידוע הדבר, שהממשלה מלינה את שכרם של רבבות עובדי המדינה, וטוענת שאין לה כאילו כסף לשלם לעובדים את שכרם, לשלם אותו בקביעות ובזמן. בבקשה, אל תוציאו כספים למטרות שאין בהן צורך ותשלמן להבא את שכר עובדי המדינה במועד, אל תזכונו כסף לכיסוי הוצאות חוק זה, ואל תלינו שכר העובדים; אתם מצטטים פסוקים, ובכך יש גם פסוק בענין איסור הלנת שכר-עובדים.

אנו מוחים נמרצות נגד התקפת המשטרה על הפגנת הנשים הדתיות, ואנו דורשים להפסיק את התקפות המשטרה

זרח ורהפטיג (הפועל המזרחי):

צריך שתהא לך, שרת-העבודה, קצת סבלנות; תקבלי עכשיו עבודה כה רבה.

בענין זה של שירות לאומי קיימנו כל הזמן קשר עם הסמכות התורנית העליונה במדינה: הרבנות הראשית. נדמה היה לנו שאנו באים לידי הבנה, נכון הדבר שגם אנו לא הערכנו את מידת ההתנגדות הגדולה, שהצעת חוק זו, אפילו זו, תוכל לעורר באותם החוגים שהיא פוגעת קודם-כל בכנו-תיהם, רבותי, טעות גדולה עושים מדינאים שאינם רואים את הציבור היהודי.

באחד הספרים הראשונים שהופיעו בימי ממשלת המא-דאט על ארץ ישראל, מאת קיטרוטש ולוק, ואשר היתה בו הקדמה מאת לורד הרברט סמואל, כתוב היה באותה הקדמה: ארץ ישראל היא ארץ מיוחדת במינה...

שרת-החוק מ. שרת:

„אין שאתה יכול לבחור בה את האקלים ואת מעט הש-נים בהן אתה רוצה לחיות“.

זרח ורהפטיג (הפועל המזרחי):

זהו בדיוק הנוסח. בשטח כה קטן ריבוי כה גדול של אקלימים וגופים. ארץ ישראל היא ארץ קטנה, ובה כל-יך הרבה אקלימים, כל-יך הרבה גופים, הרים ובקעות, גבעות ומישורים, היא גם שונה ומשונה מאד מבחינת הרכב האוכ-לוסיה. לא זו בלבד שבאו אלינו עולים משבעים מדינות, אלא שיש הרבה שוני והבדלים רבים מאד, אפילו במושגי צניעות ומוסר. אני חושב שחברי-הכנסת בראהרן לא ייעלב אם אומר, כי תהום מפרידה בין מושגי המוסר והצניעות שלו, לבין אלה של חלק אחר בציבור. אנשי מדינה שאינם מביאים זאת בחש-בון, אינם מדינאים טובים. מדינאים החושבים כי בענינים כל-כך אינטימיים וכל-יך קדושים אפשר להטיל כפיה, עושים שירות דוב למדינה.

רבנותי, בשבועות האחרונים שקלנו ענין זה עם הרבנות הראשית, שהיא הסמכות התורנית העליונה במדינה. נכין שהרבנות הראשית לא הוציאה איסור על כך, אולם היא חיוותה דעתה שעלינו לא לתמוך בחוק זה. הם חוששים נאד לתוצאותיו של החוק, לאיפן ביצועו. משום כך אנו נמצאים במצוקה, ובאנו לחברינו בקואליציה וביקשנו שיתנו לנו שהות של עוד כמה חדשים; ידחו את הדיון, אולי נוכל לברר עוד, אולי נוכל לשבת עוד עם החוגים המעוניינים. אינני יודע מה החפזון. אמרו לנו שהציונים הכלליים לחצו שהענין יסודר מהר; איני יודע אם זה נכון. על כל פנים, אינני מבין מדוע אי אפשר לתת אפשרות זו בענין נוקב כל-יך, מדוע אתם לוחצים שהענין יסתיים מיד. נדמה לי, רבותי, שהוא עיוורון. איני יודע לשם מה זה דרוש ומה היא הכוונה. מצד אחד הת-חילו בקאמפאניה מאד לא יפה ומאד מסוכנת נגד הרבנות הראשית —

היו"ר י. שפרינצק:

אני מצטער, אך עברת את זמנך בהרבה, ולא אוכל להר-שות לך להמשיך.

אסתר וילנסקה (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעת המפלגה הקומו-ניסטית הישראלית מתנגדת להצעת חוק השירות של הבנות הדתיות, משום שאנו מתנגדים לחוק שירות חובה של בנות דתיות ולא-דתיות כאחד.

יוהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, נדמה לי, שלעתים רחוקות מגיעים לבלבול מושגים וסילוף ענינים כפי שהם מגיעים בוויכוח זה סביב החוק הזה. כבר אינני מדבר על תמיכה המזורה של חברת־הכנסת וילנסקה בהצבעתה יחד עם חברי הכנסת הרב לוי, נגד החוק. היא קיבלה כנראה את גוריהדין של הרבנות הראשית בענין זה. . .

אסתר וילנסקה (מק"י):

אל תתקע את עצמך בענין זה.

יוהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

כלום שאלתי אותך מה לעשות ?

אבל מה שמזרז בחוק זה הוא, שחייבים להגן עליו אלה שמתנגדים לו. שכן מתנגדים לו אלה שהציעו אותו. אני, חבר הכנסת יוהר הררי החושב, שאין דבר מכובד יותר מלהיות חיילת בצבא־הגנה לישראל ושכלל לבי מתנגד לחוק זה, מפני שאין להפלות בין נערה ישראלית לנערה ישראלית, ואין כל חרפה להיות חיילת, ואין כל קדושה לא ללכת לצבא־הגנה לישראל, זה לא לפי דיני ישראל ולא על דעת דת ישראל, אני נמצא במצב שצריך לבוא בכנסת הזו, ולהגן על חוק זה מכיון שאני בעד ויתור, כיון שאני בעד שלום־בית, כיון שאני בעד „ברית אחים“, אלה שעמדו על החוק הזה, אלה שדרשוהו, אלה שהכניסוהו כהסתייגות, עתה מציעים לדחות את הדיון, ועל סמך „ברית־אחים“ כביכול מתנגדים לו, וכי סופו של דבר נראה עוד דבר מזרז — הם לא יצביעו בעדו.

רבנות, מה אומר החוק הזה ? כלונו מדברים סביבו ומלי שרת־העבודה איש לא נגע בעצם תוכנו. בחוק מדובר על שירות לאומי שהוא שירות „במחנה־עולים, מעברה, מוסד לחינוך, לסעד או לטיפול רפואי“ — האם זה נגד דת ישראל? האם הרבנות הראשית אוסרת זאת ? האם מותר למשל לעבוד במחנה עולים כזה רק כשמשלמים משכורת בעד העבודה ולא בשעה שהדבר נובע מן הצורך בשירות העם, בשעה שהמולדת קוראת לכך ? בשעה שנערה מבית דתי והולכת לעבוד במוסד לחינוך, לסעד או לטיפול רפואי, הרי הדבר כשר לפי דיני ישראל רק משום שהיא מקבלת משכורת מלאה בעד עבד דתי ? ואילו בשעה שהיא נקראת לגיוס כיירת בנות ישראל ההולכות לצבא, בשעה שהיא נדרשת לכך במקרה של צרה, מגיפה, מצוקה, מחלה או שטפון לבוא לעזרת אנשים אומללים — הרי דת ישראל אוסרת זאת ?

מדובר כאן גם על „שירות בהכשרה חקלאית ביישוב חקלאי דתי או במוסד חקלאי דתי“. — כל אלה הנמצאים במִקוֹם חקלאי דתי אינם מפירים את דת ישראל, ואילו אם בת מבית דתי נקראת לשתף אתם עבודה, או לעזור להם בחלי בת הפרות בשעה שעובדי המקום שומרים בלילה ועומדים בגקירות ספר — הרי זה נגד דת ישראל ? !

ישנו עוד סעיף: „שירות עבודה למען צבא־הגנה לישראל“ — אם בת ישראל מבית דתי תעבוד למשל בתעשיית נשק, ותאכל במטבח הכשר של אותו מוסד תעשייה ותחזור לאחר שעות העבודה הביתה, תלון בבית, ובעבודתה תעזור לצבא־הגנה לישראל לסדר בתיבות כדורים מן המינו, או תִּקְלָל מל מצנחים שזו עבודה אחראית למען הצנחנים שיגנו על כבוד המדינה וחיה — הרי זה בניגוד לדת ישראל, ואילו אם תלך לעבוד במשכורת בבית חרושת זה או בבית־חרושת לשקולד, בבית־חרושת לנעלים והיא מבית דתי, זה יהיה מוסרי, שם היא לא תקלקל את עתידה ואת מוסרה ואת כל מהותה הדתית ?

נשאלת השאלה מי הוא הפוסק, מה זו דת ישראל, מה

על הפגנות, יחד עם זה אנו אומרים לחברי הסיעות הדתיות, שצריך להתנגד להתקפת המשטרה על הפגנות של נשים דתיות, וצריך להתנגד להתקפת המשטרה גם במקרים כאשר המפגינים הם לא רק נשים, אלא גברים ונשים לא דתיים ודתיים, מיבטלים בעלי השקפות פוליטיות שונות הדורשים עבודה ולחם.

אנו מדגישים, שבתנאי שלום אין בשום ארץ שירות חובה לנשים. אין שירות־חובה של נשים בשום ארץ בעולם. עליידי הצעת חוק זו גורמת הממשלה למירון נוסף בהתחרות להורדת השכר. יש כבר סולם שלם של דרגות שכר ירוד. יש שכר־דחק, יש שכר של עבודת חילופין, שהוא למעשה מחציתו של השכר הרגיל. יש תופעה עוד יותר יומית, תופעה של העדר שכר לאבטלה, יש שכר שירות לאומי, שהוא שכר ירוד ביותר. — זהו מירון בלתי־פוסק של הורדה דראסטית של שכר העבודה.

החוק חובע משמעת צבאית של אותן הבנות שצריכות לעבוד בכל מיני מוסדות, ציבוריים או פרטיים כגון, מוסדות חינוך, רפואה, מעברות, כולל מוסדות שהשר ימצא לנכון לקבוע אותם. דבר זה נועד לעודד רוח של חיי קסרקטין בחוגי אזרחים. והקנסות ? על שום קאפיטאליסט גדול לא אימתם בקנס גדול כל־כך כפי שאתם מאיימים בחוק זה. אם תתרחש — לנה תצטרכנה לשלם אלף לירות קנס אם „תשתמשנה“ — שלוש שנים מאסר ! זוהי רק דוגמה אחת לרוח המיליטארי־זאציה של הארץ אשר אותה מעודד החוק ואשר אין בה כל צורך אובייקטיבי לעמנו.

אנו בעד שירות של בנות מתגדות, אבל הננו מתנגדים לשירות חובה, ומה שנוגע לנימוקים של שרת־העבודה, הטר ענת שהחוק נועד כאילו להרחיק אפליה בין אזרחים — הרי זו רק חוכא ואיטלולא. אם אתם מעוניינים באמת להרחיק אפליה בין אזרחים, יש לכם כר נרחב לפעולה. אורבא ! בטלו את ההפלות בין גברים ונשים בדיני אישות ! בטלו את האס־ליה בין שכר־העבודה של גבר ואשה, ואפליית אולי מופיעות אפילו בהסכמי עבודה החתומים עליידי נציגי ההסתדרות. בטלו את הבדלי השכר בין נער למבוגר. בטלו את ההבדלים בין האזרחים הערבים והיהודים. בטלו את המשטר הצבאי באזורים הערביים. אורבא ! התחילו לבטל הפליות אלה. אולם מגוחך הוא הדיבור שכאילו חוק השירות הלאומי נועד להרחיק הפליות בין אזרחים בישראל.

שרת־העבודה טענה בהרצאת הפתיחה, שלפי דעתה הצעת שירות זה הנו חובה אזרחית.

ברצוני לשאול : מאימתי זו חובה אזרחית להכניס בנות לעבודה בבית־ספר, במעברה בשכר אפסי ? מדוע לא צריך לעבוד אותו מורה, או אותה אחות בשכר מלא ? ומי אינו יודע, שכיום קשה מאד להתקיים אפילו שבועיים בחורש משכורת. מאימתי זו חובה פאטריסטית לעבוד בעד תשלום של חלק אפסי של המשכורת הרגילה ?

כל הנימוקים האלה מעידים על אופי החוק — הנועד להביא למיליטאריזציה נוספת של החיים הציבוריים, לעידוד נוסף לעבודה זולה, ללחץ נוסף של בעלי ההון הגדול על כלל ציבור הפועלים להורדת השכר. אנו מתנגדים להצעת חוק שירות בנות דתיות, כשם שאנו מתנגדים לשירות חובה לגבי כלל הבנות. מכל הסיבות האלה אנו דורשים להחזיר את החוק לממשלה.

כשר לפי דת ישראל, ובעיקר בענינים הקשורים בנשים? שרת-העבודה קראה כאן זכרונות של הרב מימון. ואני מלבד זכרונותיו של הרב מימון זוכר גם את זכרונותי אני — אני זוכר את הבחירות לאסיפת הנבחרים הראשונה בשנת 1921, ואני זוכר את הבחירות לאסיפת הנבחרים השנייה, אני זוכר את כל אותן המודעות עם אותן ההשמצות ביחס לבחירות על שנשים מקבלות זכות בחירה. קודם כל עשו תעמולה להחריש את הבחירות ולבסוף ויתרו והתירו ללכת לאסיפת הנבחרים — והכל לפי דיני ישראל. אך כשאשה היתה קמה לדבר, הרי כל אלה שנבחרו עלידי מפלגת „המזרחי“ של אז והמפלגות הדתיות עוזבים את האולם. ולסוף ראינו, שלפי אותם הדינים עצמם ישב הרב לזין בממשלה במשך שנים אחדות עם שרת-העבודה — וזה שוב היה מיותר לפי דיני ישראל, וכבר איש לא הזכיר זאת ואיש לא הציע למחות נגד זה. איש לא הציע למשל למחות נגד השתוללות הנשים שאינן הולכות לשירות חובה לאומי, אך לנשון שוטרים ולכרותם — וזה ראיתי בעיני — וזה, לא רחוק מהכניסה לכנסת. זה כנראה לפי דיני התורה, את זה מרשה, כנראה הרבנות הראשית.

אליהו-משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):
ראית זאת?

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

ראיתי בעיני, חברי-הכנסת גנחובסקי, כיצד היכו שוטרים; ואני מצטער שראיתי זאת.

חברי-הכנסת ורהפטיג אומר שהרבנות הראשית פסקה. האם לפי תורת ישראל יש בכלל רבנות ראשית? האם רב אחד פוסק יותר גדול מרב שני לפי חוקי התורה? לפי התורה הוא, שרב אחד הוא ראשי, והוא עליון על כל הרבנים? האם לא חוק חילוני הוא שיצר את הרבנות הראשית, חוק שאנו חקקנו, חוק שאנו מאשרים, חוק תורכי קדום למנות „חכם באשה“, כפי שאני זוכר, שלכל עדה דתית בארץ היה איזה חכם, שהממשלה התורכית הכירה בו, והממשלה האנגלית ירשה זאת מהממשלה התורכית, וממשלת ישראל ירשה זאת מהממשלה המאנדטורית בשעה שאישרנו את כל החוקים המאנדטוריים. מה פירוש, הרב הראשי פוסק בהלכות חקרי קה? — דת ישראל אינה מכירה בדבר כזה.

זלמן בן-יעקב (אגודת ישראל):
במי כן אתה מכיר?

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

בענין חקיקה יש רק מוסד ממלכתי אחד לפי דיני ישראל — וזהו כנסת ישראל.

זכינו לכך, שהיהדות הולכת עם ספרי תהילים ואמרת תהילים, נגד מי? — האם קרה בתולדות עמנו, שיאמרו תהי לים נגד מוסד מחוקק של מלכות ישראל ובשם קדשי היה דות? ! ואמרו לי, שיקחו אתם גם ספרי תורה; ייתכן שלא לקחו ספרי תורה — אך נגד מי? — נגדנו? כאילו ספר התורה שייך רק להם, והוא משמש כאמצעי נגדנו.

רבנות, אין להרבנות מלים על ענין זה. אם עשינו ויתור, הרי זה מתוך רצון של הבנה, מתוך רצון של שלום בית, מתוך התחשבות שיום יבוא וגם אלה הטוענים בשם היהדות הצרופה יבינו שלשם היהדות צריכה גם בת להתגייס לצבא ההגנה-לישראל, וכל בת, בהתחשב עם מה שמקיק אותנו, ובתחתוב עם מספרנו, כי לשם הגנת היהדות הווי צריכה כל בת ישראל ללכת לצבא-ההגנה-לישראל. ובכן, לשם ויתורים אלה השלמנו עם חוק השירות הלאומי. וצריך להעביר את החוק הזה ללא כל היסוס ופקפק ולעודד לשם השלמתו.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק שירות לאומי לבנות דתיות, המובא עכשיו לכנסת, מתפתל לרגלי המדינה זה כשנתיים ימים. נעשו סיונות רבים למצוא הסדר לבעיה זו, אולם יותר ויותר התברר, שהענין הזה יש בו רגישות מיוחדת, שרבים לא חווה מראש.

לא אדון בצד ההלכתי של הבעיה. בית נכבד זה אינו יכול לשמש מוסד לבירור וליכון של בעיות הלכה. ואני קובע בסיפוק, שגם שר-הבטחון הסכים בשעתו לגישתי זו כעקרון. בהיותנו מחוסרי מדינה במשך דורות, התפתלנו לעצמאות מדינית, ולא במעט לכוח הכפיה שבה, שלא תהיה פעולה סולידארית יהודית תלויה תמיד ברצון התנדבותו של היתיד. אולם הקיצוניות השניה, הרואה את כוח הכפיה כמטה-קסמים הפותר את הכל, אף היא מסייגת מחלת הילדות של המדינה. היא בקשה לפתור בכוח זה בלבד כמה בעיות בשטחים אחרים. אל נא תחזור המדינה היום על המשגה הזו בשטח הערבי מד לדיון היום.

טוב שלא נשכח, שבמגילת היסוד של המדינה נאמר: „מדינת-ישראל תבטיח תופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות“. ואם המוסדות הרבניים קובעים שיש בחוק הזה פגיעה בדת, מחובתנו להישמע להם. ושאלתי הפשוטה היא: מי נתן את הזכות להפר את חופש הדת וחופש המצפון של הבת הדתית הזאת? יש כאן איפוא כפיה מצפונית ברורה.

ועכשיו בנוגע לטענת השוויון, שיש בנות הנכנסות לשרות, למה איפוא תיפטר הבת הדתית מכל וכל. את התשובה המוסמכת ביותר לשאלה הזאת אנו חייבים ללמוד מארץ בעלת ותק ונסיון רב בהלכות דמוקראטיה מדינית ובהלכות כוח כפיה של המדינה — מאנגליה. במלחמה הקודמת ובמלחמה האחרונה, כשעצם קיומה של אנגליה הועמד בסכנה חמורה, ידעה המדינה ההיא לכבד את דעתם של אלה שאמרו: אין מצפוני מרשה לי לצאת לקרב. והגעו בנפשכם: שאלת הצדק שבדבר היתה שם הרבה יותר חמורה בממקרה שלנו, שהרי נתקבלה התוצאה, שאנגליה פלוגי — ואלה היו הרוב — חייב היה לתת את ראשו וליפול חלל בשדות הקרב ולהגן בגופו על אותו מתנגד מטעמי מצפון שישב בבית.

דוד הכהן (מפא"י):

את אלה גייסו לעבודה.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אני חושב שאני מדבר בשקט, במתינות ומבלי לפגוע. אבקש לשמוע אותי בשקט במשך הדקות הספורות העומדות לרשותי.

אף-על-פי-כן פסקה המדינה האנגלית: המתנגד מטעמי מצפון לא יצא לקרב. כאן, כל כמה שהסיכון של הבנות המצטרפות לשירות הוא לאין ערוך קל יותר מאשר באנגליה, מותר לנו לקבל את דעתה של בת ישראל זו, המתנגדת באופן מצפוני לא לשירות בתורת שכזה, אלא ליציאה מן הבית, לכי ניסה לתון אווירה, שאם היא לא תתאים לה, אין היא יכולה להשתחרר ממנה. חברי-הכנסת הררי, והו ההבדל שבין שירות בתשלום ובין שירות חובה.

ואני רוצה להוסיף בנקודה זו: המתנגד מטעמי מצפון באנגליה מתחייב, כמצאלי לעבוד בחזית הפנימית, כאן, כשההתנגדות המצפונית היא על עצם היציאה מרשות הבית, מסתבר שהיה טעם בדבר, שהפיצוי הנדרש ממנה יהיה, שהיא לא תתקבל לשירות בשכר בשירותי הממשלה.

ובהזדמנות זו יורשה לי לציין, שעל עצם גיוס הבנות קיימת ועומדת הקושיה הגדולה, שמעולם לא שמענו עליה

כך, מי יהיה המחוקק בארץ הזאת, אנשי הדת או העם בהכרעתו החפשיה.

הנה, איני יכול שלא להביע את השתוממותי מחזיון חדש של הופעת ממשלה שניה בישראל, הקוראת לעצמה רבנות ראשית. לרבנות הראשית יש תחום של סמכויות, יש לה תחום של תפקידים. העם היושב בארץ הזאת לא העניק לה את הסמכות להיות ממשלת מדינת ישראל ולקבוע איזה חוק מותר לעם הזה לקבל ואיזה חוק עליו לדחות. בכלל מזור עצם המושג של רבנות ראשית כרשות מפרשי התורה. תורת ישראל ניתנה לכל ישראל, ואפילו רב וגדול אין לו מונופולין על תורת ישראל ולא על פירושים לתורת ישראל. שותפים כל ישראל יחד. בדת ישראל אינה קיימת הכרה בשליח-אלהים עלי אדמות.

זלמן בן-יעקב (אגודת ישראל):

לפסוק הלכות — כן. יש סנהדרין ויש מותר ואסור. יש סנהדרין קטנה, יש סנהדרין גדולה ויש להן סמכות לפסוק.

זאב שפר (מפא"י):

אף-על-פי-כן, גם לאחר קריאת-הביניים הזאת נראה לי שמותר לקבוע, ללא צל של ספק, שדת ישראל אינה יודעת שליח-אלהים עלי אדמות, אדם אשר זכאי לדבר בשם ריבון-העולם. הוא יכול לדבר בשמו, הוא יכול לחוות דעתו שלו, אין דעה מוסמכת מברכת בענין זה לפי דת ישראל. להיפך, גם בשעה שהיה כהן גדול בישראל, קמו עליו נביאי ישראל, אלה לא היו חצרנים, לא היו כוהנים, אולי גם לא היו לוויים, ואם סרח כוהן גדול, קם נביא והתריע נגדו והתקומם עליו. גם לכוהן הגדול לא היה כתר של שליח-אלהים, הוא נקבע על-ידי עם. ומוזר הדבר שעכשיו, לצורך הוויכוח הזה, שאיננו יודעים על הצעת החוק, מוכנים אנשים דתיים לסור מעקרונות כאלה וללכת בדרכי עכו"ם; הכל בשביל שלטון, הכל בכדי שהדברים יוכרעו כרצונם. האם חושבים הם באמת שיוכלו להטיל עלינו דעתם בנוגע לצרכי ישראל, ובנוגע להבנתנו את חובות הדור כלפי ישראל? יש להם הזכות המלאה להילחם על דעתם, אולם איננו מודה בזכותם להטיל עלינו את דעתם בכוח של חרמות ושל שיקוצים. לא יעלה הדבר בידם.

בישראל יכול להיות גדול בתורה, אולי אף גדולים בתורה, אבל איננו יודע בישראל מושג של "גדולי-תורה". מי הם ומי העלה אותם? מי הכשיר אותם? על-פי איזה דיני ישראל? יכול להיות שבאיוו מעברה תימנית נמצא גם עכשיו איזה עילוי נסתר, שאין אנו ואין אתם יודעים אותו, ואולי הוא הגדול בתורה? ידועה האגדה היהודית על לוי הצדיקים, שאינם ידועים כלל בשמותיהם, ובזכותם העולם עומד, והם אינם חותמים: "גדולי תורה" או "גדולי-התורה". גדול בתורה אינו היינו הך עם הפירמה של "גדולי תורה", ותורה לא מפיהם תחיה. אילו הרגשנו, כי מתהלת כאן באמת מלחמה על הנפש, על נפש התורה, הרי היתה הגבתנו אחרת: יש לנו יחס ליהודי הדתי, יש לנו הערכה לאדם המאמין, אנו חושבים שעלינו לבקש דרך לשיתוף פעולה עם היהדות הדתית, כשהיא עומדת על דת ועל ענינים שבדת. אנו חושבים שהשתתפות הזאת יש לה שרשים היסטוריים בעבר ויש לה ערך היסטורי גם לגבי העתיד. אבל יש לנו חוש להרגיש, מתי הדבר הזה הופך לקרדום של פוליטיקאניות, וזאת איננו מוכנים לקבל.

אני יכול לומר בצורה ברורה ושקטה: בארץ הזאת, בגזירת הציונות ובגזירת הגשמתה, אין אפשרות לקיים ממשל אריסטוקראטי, אין אפשרות לקיים משטר דיקטטורי

כל חשובה: אם המדינה משקיעה באימונו של החייל הגבר, ההשקעה כדאית לשירותו הסדיר של שנתיים-חצי, ועוד שלוש שנים שנה שלאחריה, עד היותו בן חמישים. לעומת זאת, ההשקעה באימונה של החיילת הבת, ערכה בשירות הסדיר מסופק, ואילו אחרי השירות היא נישאת לאיש, נעשית אם לילד, ויוצאת מכלל חשבון המילואים לצבא. כידוע התנגדנו, ולא דוקא מטעם זה, לגיוס בנות בכלל.

ועוד בקשה לי לנושאים באחריות בבית הזה: עקב מסיבות שונות, ואינני בא לדון אותם לכף חובה או זכות, כבר יצאו כמה זרמים המיוצגים בבית הזה מכלל אפשרות של ריכוז לאומי מאכסימאלי. כלום זה באינטרס המדינה לצמצם עוד יותר את בסיסו הפוטנציאלי של הריכוז הלאומי לשעת הצורך?

דומני שמבחניה עניינית אין כל צורך ואין כל הכרח בחוק זה. למה לנו לעורר כעת את היצרים? למה לנו לפתוח כעת במלחמת תרבות? נמנענו מזה עד היום; נהיה זהירים גם עתה, נחל לשלל הישר ולהגיון הקר לשלוט בנו — לא נקבל את החוק המוצע.

זאב שפר (מפא"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כאשר מעל הדוכן הזה הטילו שיקוצים על צבא-ההגנה לישראל והמשרתים בו, קמה התרגשות בבית. עלי להודות שלא הייתי שותף להתרגשות הזאת. לא נעלבתי בעד הבנות. כי שמורים בזכרוננו הימים ההם כאשר רחל ינאית, צפורה זיד ומני שוחט היו נושאות בעול ההגנה היהודית, יחד עם חבריהן, לפי הצורה של הימים ההם. ראיתי את הבחורות היהודיות מקרוב בשירותן בהגנה. ראיתי ביחידות בא.ט.ס. וראיתי אותן בקרבות במלחמת העצמאות וחברותן בפלמ"ח. אני גאה עד היום הזה על אשר זכיתי להיות חבר להן. אני חושב שהבנות ההן, שכמה מהן עכשיו בנודאי סבתות, הן לגאון ולתפארת. אני גאה על כל חברה צעירה במשק שלי — ואני מכיר כל אחת מהן כפי שאני מכיר את הבנים — המשרתות בצבא-ההגנה לישראל, ואני מתברך בזכות להיות חבר בישוב שזכה להיציא בנות כאלו לשירות העם, ושום שיקוף לא יעביר אותי על דעתי ולא יגרום לי להתרגשות.

אפשר, כמובן, על ההיחלצות על הצעת החוק, אפשר לבקר רה, אפשר גם לשלול אותה מכל טעם שהוא. אני כשלעצמי איני כלל-כן מאושר מהצעה זו. נראה לי כי הצעת החוק הזאת יש בה משום פגיעה בזכותה היסודית של כל בת בישראל להיות שותפת בחובת הכבדו של צבא-ההגנה-לישראלי, של ידיעת נשק, של כשרון להתגוננות. אבל אם אומרים שמצפון בכך — אין אני רוצה לפגוע בו. אם הזכיר כאן הנואם הקודם שבמדינה כאנגליה שחררו אנשים מהשתתפות בקרב מטעמי מצפון, הרי באה הצעת החוק הזאת לעשות אותו הדבר. גם באנגליה לא שחררו משירות לאומי את האנשים שהתנגדו מטעמי מצפון להשתתפות בקרב, את האנשים שהם לקחו לשירות לפי דוגמת החוק המוצע עכשיו, וחבל מאד שגם חברה-הכנסת כהנא נזקק בשעת הוויכוח למחצית האמת.

אולם, רבותי, חברי הכנסת! הוויכוח, כפי שהוא מתנהל באולם הזה, ובעיקר מחוץ לאולם, הוא לא על החוק המוצע. הוויכוח ביסודו הוא על כך, מי יחוק חוקים בישראל; האם גופים ציבוריים שמחזיקים בביהגבחרים שלנו — ויהיה הכתר על ראשם אשר יהיה — הם אשר יפסקו מה צרכיה של מדינת-ישראל, מה החוקים המתירים לה או האסורים עליה, או נבחרים העם. זהו הוויכוח היסודי, מפני ששום איש, גם אלה המתנגדים לחוק, אינם דגים על החוק המוצע; דגים על

ונלחמו נגדו בכל האמצעים שבידיהם. ובסופו של דבר, כאשר נוכחו לדעת שנושי ישראל לא תוותרנה על זכותן — ניהלו משא-ימתן על השתתפותם הם באספת הנבחרים וניסו לסחוט כל מה שאפשר. ואכן, קיבלו באקשיז כפרס על התנגדותם והשמצתם. ומעשה שהיה כך היה: כל מי שהתנגד להשתתפות האשה בבחירות זרק לקלפי שתי פתקאות: אחת בעד עצמו והשניה בעד אשתו הפסולה.

ולאספת הנבחרים נבחרו נשים, והכל בא בשלום על מקומו, עד לבחירות חדשות וסחטות חדשות. ואולם הנצחון היה תמיד אתנו, וכן יהיה גם היום. ואני מדגישה, כי רע הדבר שאנו משלימים עם סחטות. מובטחני, שכל מלחמתם היום נגד גיוס בנות באה רק כדי לחזק את מעמדם, ללכד סביבם את כל השחרות שבחרים.

החרמות וכרוזים המשמיצים את שם ישראל — אלה הם אמצעי מלחמתם, ושוב עלי להביא לפניכם, כנסת נכבדה, אילו פרטים ממעשי ידיהם של שומרי תורת ישראל אלה.

לפני שלושים ושבע שנים בערך נשלחתי עליידי מרכז המורים להורות בבית-הספר העברי הראשון לבנות בצפת. בעבודה מייגעת עלה בידניו לאסוף תשעה-עשר ילדות וילדים לבית-הספר העברי. בו בזמן למדו למעלה משבעים בנות בבית-הספר של המיסיון. פירסמתי או מאמר בעתון „חרות“ (לא זה של היום) על המיסיון בצפת. ואולם, מה שמניין בסיפור זה הוא: באותו הזמן ששבעים בנות של חרדי צפת התחנכו ברות הקודש בתוך כתיב בית-הספר המיסיונרי, באותו השנה הוטל חרם האוסר על נשים לעלות לחגיגה במירון לבקר את קברו של רבי שמעון בר יוחאי. כי הכריזו שלנשים אסור לבקר שם ביהוד עם גברים. ואת חטאי אזכיר היום, את אשר היה ידוע אז — אני הפרתי את החרם. אמרתי בלבי: יהיה מה שיהיה — ולמירון אלך. נלוותה אלי המורה השנייה ושני תיירים שבאו לחגיגת מירון. נשי צפת המסכנות ישבו משני צדי הדרך המובילה למירון והביטו בגעגועים ובקנאה בראותן את שתי הנשים ההולכות במירון. בשעה אחת בלילה, בהיותנו שתי אמהות להיכנס לאחד הבנינים לנוח קצת. פתחנו אחת הדלתות ואני נכנסתי ראשונה. מיד קפץ יהודי כלבושו הצפתי מן הימים ההם והתחיל צועק: — אשה! חרם, צאו מכאן! אשה, חרם! לא יצאתי. מאז נשבר החרם ונשי צפת חידשו את הליכתן לחגיגת מירון.

רבנות, חברי-הכנסת, הקשיברנא: לשלוח את הבנות להתחנך בבית-ספר של המיסיון — זה כשר, זה מותר, ואולם הליכת נשים למירון, זוהי יציאה לתרבות רעה.

כן מובטחני, שלא מעטים היו גם בין המפגינים בחוצות ירושלים אומלל והיום שבנותיהם מתחנכות במוסדות המיסיון ואין לי גם שמץ של ספק שבין המפגינים שהקהילו אותם מכל קצווי הארץ היו גם כאלה שלכל אחד שלושי-ארבע נשים ומהן בגיל עשר — אחת-עשרה שנים. והכל על טהרת דת ישראל בפי המשמיצים את גיוסן של הבנות לשירות לאומי. ואשר לחוק עצמו: אני מתנגדת לתכנון, כי כולו הפליה משוועת. החוק מקנה לבנות החרדים הקלות והנחות ללא כל הצדקה. בהכרזת לגיוס בנות, מוטלת תובת גיוס זו על כל בת בגיל הגיוס. ידענו שכל עשר בנות המגויסות לשירות לאומי משחררות עשרה בנים לפעולה קרבית. לדאי בוננו, אין עדיין שלום בגבולותינו. אלמלא היה הכרח בגיוס, היתה כל אם בישראל מתנגדת גם לגיוס בנים ולא רק לגיוס בנות. ואנו פונה לשרת-העבודה, להביא בחשבון את התיקונים ההכרחיים ללא כל הפליות. חבל לי מאד, שהצעת החוק

ואין אפשרות לקיים גם משטר תיאוקראטי. וככל שתקדימו להוציא את השטות הזאת מראשכם, ייטב לכם, ייטב לכולנו, וייטב אולי גם לרצונכם לתת מהלכים יותר רחבים לעיקרי הרוח שבאמונה.

עדה מימון (מפא"י):

כנסת נכבדה. בראשית דברי רואה אני חובה לעצמי להתנצל לפני כבוד היושב-ראש על שרבותי הפעם בכנסת בקריאות-בינים שלא כרגיל. למראה כרוזי אגודת ישראל בראש חוצות ונאימיהם של שליחיהם כאן מעל הבמה הזאת, כש-כולם כאחד משמיצים ומנאצים את בנות ישראל, את צבא ישראל וממילא גם את מדינת-ישראל, למראה ולמשמע כל אלה, הרגשתי, כי אש עצורה בעצמותי ולעצור בקריאות-בינים לא יכולתי.

רק לפני כמה ימים נודמן לי לבקר במקומות שונים ולראות כיצד בחורינו מחרפים את נפשם להגנת המולדת והבינוני את עוד יותר מה רב וחשוב הוא תפקידן של הבנות בצבא, שעליהן למלא בעורף בכל עבודות השירות לסוגיהן, כדי לשחרר את הבחורים לפעולה קרבית. כן ראתי גם את בנות ירושלים „הנצונעות“ בהפגנתן לפני הכנסת נגד גיוס בנות לשירות לאומי, ראיתי, כיצד השליכו את הכובעים מעל ראשם של השוטרים והכו אותם. נתגלתה לפני התמונה — והחזיקו שבע שנים — ... בשוטרי אחד.

אגב, נראה לעיני, כי השיות התמימות הללו מסוגלות בשעת הצורך לגלות כוח קרבי רב. השתוממתי והתפלאתי לעוצר רוחם של השוטרים שלנו, אשר ידעו לעמוד הכן על משמרתם בלי להשיב כל שהיא למפגינות „האמציזות“ כראוי להן. אילו הייתי אני שוטר ...

הרשרנא לי לומר מעל הבמה הזאת מה שהוא אישי: אני אחת מאלה שבמשך שלושים-וחמש שנים ויותר הצליפו אתי החוגים החרדים השחורים בשוב על ענוותי הרבים במלחמתי הבלתי-פוסקת על זכות האשה העבריה בציון להיות שותפת שוות-זכויות בפעולה הציבורית ובעבודות בנין ויצירה, להפריית שממות הארץ הזאת. התנגדותם של אלה בכרוזים והחרמות באה לידי ביטוי בתקיפות שונות וצורות שונות.

הנה לנגד עיני מלחמת הבחירות לוועד העיר יפו. החרדים השחורים התנגדו בדברי השמצה להשתתפות האשה בבחירות. והנה נבחרתנו, האשה היחידה בין חברי הוועד. החרדים דרשו, שהאשה לא תשתתף בוועד, אחרת לא ישתתפו הם. נהגתי להקים לבוא לישיבה בתקוה, שכאשר ייכנסו החרדים ישלימו עם מציאותי בישיבה. ואולם לא כן היה. הדבר, אך פתחו החרדים את הדלת ונשקו את המוזה — בראותם אותי בחדר, עזבו את הישיבה. התחכמתי. לישיבה השניה הסתתרת מאחורי הדלת והמוזה. חיכיתי עד שכל חברי הוועד נכנסו, ביניהם החרדים הדואגים לאחזות ישראל, וכאשר כולם התיישבו כבר מסביב לשולחן, הופעתי גם אני. ושוב קמו המתנגדים ועזבו את הישיבה. וכך בוטלו כמה ישיבות ללא כל פעולה מצד הוועד. ואולם בסופו של דבר הנצחון היה אתי. היו בחירות חדשות לערים ומושבות, ונשים נבחרו כחברות בוועדים, וישבו יחד עם החרדים, ואין פה.

וכך חזרה ההיסטוריה בכרוזים והשמצות לקראת הבחירות לאספת הנבחרים. החרדים למיניהם דרשו לשלול את זכות הבחירה לנשים, שלא היה להן חלק ונחלה בארגון הישוב, כי הם, החרדים לדבר ה', לא רצו בארגון הישוב

תורה אוסרת גיוס בנות. התורה אוסרת השתתפות נשים סה ושם. ואני שואלת: היכן כתוב בתורה איסור כזה?

לא אוכל לומר, שקיימתי בחיי כל מצוות „עשה“, אולם ידעתי להישמר ככל האפשר שלא לעבור על מצוות „לא תעשה“. ואני שואלת את „גדולי התורה“ של אגודת ישראל. היכן כתוב בתורת ישראל איסור גיוס בנות לשירות לאומי? ואם אין אתם יודעים להראות מראה מקום בתורה לאיסור — הרי רוצה אני להראות לכם מה נאמר על מפיעי דיבות ולשון רעה: בגמרא, מסכת שבת, נאמר: „אמר רבי יהודה אמר רב: אילמלי לא קיבל דויד לשון הרע, לא נחלקה מלכות בית דויד ולא עבדו ישראל עבודה זרה ולא גלינו מארצנו“ (מסכת שבת, דף נ"ו, עמוד ב').

לא אוכל לסיים בלי לשאול: איזו דמוקראטיה קיימת בארץ הזאת? הייתכן שחבריי הכנסת, שליחי אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל, יארגנו הפגנות ויהיו שותפים בהשמצת צבא ישראל ומדינת ישראל? הרי מובטחני, שאלה היושבים אתנו כאן, וביניהם אף סגן יושב־ראש הכנסת, אף הם טיפלו בעריכתם ובניטוחם של הכרוזים המשמיצים. לדעתי יש לה עמיד למשפט את חבריי הכנסת האלה, שארגנו את ההפגנות המבישות בראש חוצות.

היו"ר י. שפרינצק:

הישיבה תתחדש בשעה 20.15.

תעבור לדיון לוועדת עבודה ולא לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שבה גם אני חברה.

האמת ניתנה להאמר כמות שהיא: התנגדותה של אגודת ישראל לגיוס בנות לשירות לאומי היא רק אמצעי למטרה. הם משמיצים לשם ברית אחים — ברית הכוזב הקדוש, ומתכוונים לאיזה באקשיש חדש הדרוש להם לחזק את מעמדם, ותהיה סחיטה זו לאיזו מטרה שהיא. הרי ככלות הכול, הרבנים הללו, לוי ואחרים, חברי הכנסת, הם חכמים והם יודעים שכל התנגדותם לחוק שירות לאומי, לפי הצעת החוק המונחת לפנינו, היא להם רק אחיזת־עיניים. היה להם חשוב להביא גם לאמריקה את התנגדותם לגיוס בנות ולעשות שם נפשות. הרב לוי ארגן באמריקה פעולה מעין זו והכריז שם שרוצים כאן להביא את הבנות לשמד.

וכאן מעל הבמה נואם הרב לוי בטון שקט, כולו שמן זית זך, ומפעפע כולו שנאת ישראל ושנאה למדינת ישראל. כל המפגינים שלהם ושולחיהם טובעים בים של סחי ומאוס, הם טובעים בהשמצות ומחזיקים בשבולת של גיוס בנות לשירות לאומי, הם קיוו, שהכרוזים והכרזות הרם, תקיעות שופר וכו' — כל זה יטיל פחד על הישוב. ואולם לשוא כל טרדתם והמולתם.

וגם זאת. מפעם לפעם מכריזים אנשי אגודת ישראל, שה-

הישיבה ננעלה בשעה 19.03.